

CITAJTE:

Svećenici Rutar i Muzica konfinirani. — Sirotti svjedoči protiv svojih svećenika. — Aretiran je župnik Kavčič. — Tolminski kapelan opomenut.

CITAJTE:

Divljački terorizam na Citarji. — Aretacije u Trstu u Gorici, u Trbiču, u Puli itd. — Slavonska imanja propadaju, bijeda i glad po našim selima...

ISTRA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

ITALIA REDENTA

To društvo — »Opera Nazionale pro Italia Redenta« — poznato je u Juljskoj Krajini tek od 1927. godine. Stvoreno za Trentin ono je te godine prešlo u naše krajeve i preuzelo baštinu društava »Lega Nazionale« i »Pro Patria«. Prema tome ima »Italia Redenta« neke vrste monopola za odnarođjivanje naše najmanje djece u Juljskoj Krajini. Ako još uzmemo u obzir da je na čelu društva vojvotkinja d'Aosta i da društvo uzdržava vlada onda iskače još jače taj monopolski karakter.

Koncem prošloga stoljeća — od 1885 do 1890 — počela je sa tršćanskim irendentističkim društvom »Pro Patria« akcija na sistematskom odnarođjivanju naše djece. Ali dok se djelovanje »Pro Patrie« ograničavalo na Trst, Goricu i neke zapadne krajeve Istre, dotle je »Lega Nazionale«, koja je osnovana 1891, tu akciju proširila i na naša sela, naročito u Istri. Zapravo je »Lega Nazionale« bila samo podružnica društva »Dante Alighieri« za Austriju. Valjda je »Lega« bila prespora za poslijeratnu fašističku brzinu, jer je do 1927. godine uspjela da osnuje samo 55 zabavišta, pa je na njezino mjesto stupila »Italia Redenta«.

Do konca 1933. godine »Italia Redenta« uspjela je da osnuje 165 zabavišta po našim selima. U taj broj nisu uračunata zabavišta po gradovima, jer u gradovima postoje općinska. Zabavišta su po pokrajini: Tršćanska 22, Istra 56, Gorička 57, Riječka 22, Videmska 9, a Zadarska 4. Ta zabavišta je 1932—1933. školske godine pohađalo 8500 naše djece.

Budući da to društvo ima u svome programu asimilaciju one djece, koja nisu još dorasla za školu, jer o asimilaciji u školama se brine država direktno, to je »Italia Redenta« proširila svoje polje rada i na odrasle koji »nisu imali tu sreću« da pohađaju talijanske škole. Tako barem piše »Piccolo« u jednom prikazu rada tog društva. Jer do sada je akciju na širenju talijanskog jezika među odraslim vodila »Societa Umanitaria« iz Milana. To milansko »humano« društvo imalo je zadaću da u našim selima otvara zimske tečajeva za odrasle, u kojima se poučavalo talijanski jezik (>I corsi di lingua italiana«). Ali od lanijske godine prestalo je to društvo da djeluje, a na njegovo mjesto je stupila »Italia Redenta«. Preuzimanjem tih tečajeva pokazao se još jednom monopolistički karakter tog društva, ali iz agilnog i nekog specifičnog rada kroz zadnju godinu opaža se da »Italia Redenta« ima još jednu misiju.

U te tečajeva se primaju samo mladići od 18 do 35. godine. Zašto baš samo oni od 18 do 35. godina? To nam donekle tumači »Piccolo« na ovaj način:

»Pred pedesetak godina su se osnovale slavonske škole. Prije toga su bile samo talijanske. Te slavonske škole odvojile su tu generaciju, koja ih je pohađala, od one starije talijanske generacije. Od te duhovne podvojenosti narod je trpio ogromnu štetu. Sretom je pobjeda talijanskog oružja to prekinula« (tj. slavonske škole). Dalje se veli da pomalo izumire ona generacija koja je svršila slavonske škole, ali »mladići od 18 do 35. godine, svi vojnici Italije, koji nisu imali sreću da u školi nauče talijanski, osjećaju se inferiornijima pred djecom ispod 18. godina, jer ta djeca govore talijanski, dok oni, koji su nosili na sebi zelenosivu uniformu talijanskog vojnika, i oni koji se spremaju da je obuku, ne poznaju dobro taj jezik. Zato treba baš tu talijansko-vojničku generaciju uputiti u tajne talijanskog jezika«. Tako piše »Piccolo«.

Najbolje će tu vojničku generaciju u to uputiti dakako »Italia Redenta«. Prema tome ima »Italia Redenta« dužnost da tu generaciju i duhovno vojnički odgoji. One iznad 35. godina ne treba. Jer samo oni do trideset i pete spadaju u operativnu vojsku, pa u slučaju potrebe ta generacija ide u rovove dok oni iznad trideset i pete ostaju u rezervi — u pozadini. Ta delikatna misija »Italia Redente« u našim krajevima potpuno je u skladu sa monopolističkim njezinim položajem i sa položajem njezina vodstva.

Dok su pred tri godine bila samo 64 takova tečaja za odrasle za talijanski jezik, prošle godine ih je bilo već 149. Ti tečajevi su bili po krajevima ovako podijeljeni: Na Krasu 7, Riječku pokrajinu 2, Istra 47, Goričku 93. Ali broj po pokrajinama se mijenja iz godine u godinu. U jednom kraju tečajevi izvrše svoju ulogu, pa se osnivaju u drugom. Tako je u Krasu ove godine osnovano 25 tečajeva, u Riječkoj pokrajini 15, dakle više nego prošle godine, ali je u Istri taj broj spao ove godine na 24. Od 1929. godine održan je u svemu 431 takav tečaj. Tečajevi traju 2 godine, obično od oktobra do aprila. Ove godine upisano je u prvi tečaj oko 2.000 slušača, a u drugi nešto iznad hiljade.

KANONICI RUTAR I MUZICA OSUDJENI na 5 godina konfinacije

FAŠISTIČKA ŠTAMPA ENERGIČNO TRAZI UKIDANJE GORIČKOG SJEMENIŠTA, KOJE JE, NAVODNO, GNIJEZDO SLAVENSTVA I ANTITALIJANSTVA

Trst, juna 1934. — »Istra« je javila u svom posljednjem broju, da su u vezi s kampanjom protiv tršćanskog biskupa Fogara bili aretirani profesori goričke bogoslovije svećenici Rutar i Muzica (ne Mušica). Rutar je bio vice-rektor u zavodu, a Muzica profesor. Dne 30 i 31. maja zasjedala je komisija za konfinaciju u goričkoj prefekturi i oba su svećenika osudjena svaki na pet godina konfinacije. Bit će poslani ili na otoke ili u koji konfinacijski logor u staroj Italiji.

»Piccolo« od 31. maja donosi vijest o toj konfinaciji. Kaže, da se komisija za konfinaciju u Gorici sastala da ispita »teške odgovornosti« koje su izbile na teret kanonika Rutara i Muzice, koji su »poznati po svojim antinacionalnim osjećajima i po svojim progonima talijanskih klerika«.

»Piccolo« kaže:

»Komisija, poslije dugog i iscrpljivog ispitivanja svih odgovornosti, koje su se pokazale, osudila je prof. Rutara i prof. Muzicu na pet godina konfinacije«.

Tu vijest donijeli su i ostali talijanski listovi. Puljski »Corriere Istriano« od 1. juna kaže u komentaru toj osudi, da ga osuda dvojice profesora goričke bogoslovije »ne iznenadjuje i ne čudi«. To je po mišljenju tog lista

»logična posljedica situacije u sjemeništu i aktivnosti, koju provode svećenici nastavnici u tom zavodu, koji osim dvojice talijanskih svećenika (Talijani po činjenicama osjećajima, mons. Delfabbro i mons. Dino Spiteri) nisu ni više ni manje, nego predratni ostatak stopostotni austro-slovenski«.

Tako piše »Corriere Istriano«. U na-

stavku taj list ponovno ističe, da goričko sjemenište treba ukinuti i da treba bogoslove iz goričke bogoslovije poslati u Videm, Vicenzu i Veneciju. »Corriere Istriano« tumači zatim, kako stvarno gorička bogoslovija nema više razloga za postojanje, kad je u neku ruku likvidirana gorička metropolija, time što je Ljubljana otkinuta od nje i time što se korigiralo razgraničenje između tršćanske i goričke biskupije, te pošto je zadarska biskupija podignuta na rang nadbiskupije. Lice goričke nadbiskupije znatno je sad izmijenjeno, a osim toga postoji i pitanje prioriteta između tršćanske i goričke biskupije. To pitanje, koje bi moglo da izazove sukobe i rivalitete uzeo je u ruke sam Papa i on će to riješiti. Jednom riječju gorička biskupija nije više ono što je bila negda i moglo bi se je lako ukinuti. Sad dolazi još jedan razlog više za ukidanje te bogoslovije, koja umjesto da odgaja mlade energije pretstavlja rasadnik mržnje. Ili, ako se neće ukinuti, treba je preurediti na sasvim novim osnovama. U tom je slučaju, kaže »Corriere«, potrebna najprije potpuna likvidacija, jer obnovljeni bi zavod imali da vode sasvim drugi ljudi. »Bastardi«, koji sada vode, morali bi se sasvim ukloniti. Na koncu kaže »Corriere«:

»Željeli bismo, da kazna dvojice antitalijanskih profesora, koja mora da posluži da uvjeri nekoje tvrde mozgove, da je i u pogledu svećenika zakon jednak za svakoga,

doveđe i do potpunog razjašnjenja teološkog sjemeništa u Gorici, koji mora postati ni više ni manje, nego jedan od talijanskih sjemeništa. U protivnom slučaju neka se ukinu: za dobro Nacije i Crkve«.

SIROTTI SVJEDOČI PROTIV RUTARA I MUZICE!

I talijanski bogoslovi bili su pozvani pred komisiju za konfinaciju, da svjedoče protiv svojih profesora

Trst, juna 1934. — O konfinaciji svećenika Rutara i Muzice donose vijesti svi talijanski listovi. Rimski »Giornale d'Italia« od 1. juna piše opširno o njihovom slučaju, pa kaže, da je komisija za konfinaciju neoborivo dokazala krivnju dvojicu svećenika dokazima koji su »konkretni«. Dokazana je njihova »antitalijanska i antidržavna akcija u goričkom sjemeništu«. Zatim list kaže:

»Interesantno je zabilježiti da su među svjedocima figurirali brojni talijanski svećenici goričke biskupije, pa i kaptolski prepošt Gorice Don Sirotti. (Zapravo administrator goričke biskupije, op. uredništva »Istre«). Za vrijeme ispitivanja i za vrijeme proučavanja dokaza proizile su stvari i okolnosti vrlo važne za Muzicu i za Rutara, pa se čini(!?) da se je moglo ustanoviti, da su oni imali i da i dalje imaju tijesne veze s listom »Slovenec« u Ljubljani, koji je prekiučer, baveći se aretacijom optuženih svećenika i

pišući o napadaju julijanskih štamp protiv antifašističkih intriga slavonskog klera uz granicu, pokazao jasno sporazumijevanje, koje postoji između jugoslavenskih redaktora i Muzice«.

Dalje piše »Giornale d'Italia«:

»Zaplijenjeni su memorijali, koje je Muzica redigirao, da bi se odgovorilo na kampanju julijanske štampe protiv slovenskog klera. U tim memorijalima taj svećenik ne sakriva svoje osjećaje sasvim protivne fašističkoj vladi. Pokazali su se i dokazi o duhovnim prognoznima koje su provodili vodje slavonskog sjemeništa i tršćanski biskup protiv talijanskih bogoslova. Ti su prognozi postali oštri po prvim otkrićima tršćanske štampe o antifašističkoj aktivnosti tršćanskog biskupa. Talijanski bogoslovi bili su zaokruženi, nisu smjeli da izlaze i da govore bilo s kime. Bila je uvedena najstroža cenzura.

Ali od tih su sjemeništara bili jučer i prekiučer nekoji preslušani od komisije za konfinaciju«.

Tako piše »Giornale d'Italia« od 1. juna.

Da tečajevi budu zabavniji poučava se ujedno i zbornom pjevanje. Prema tome imaju i ulogu da zamjene naša bivša pjevačka društva i da istisnu našu pjesmu potpuno. Pred dvije godine su sa polaznicima tih tečajeva priredili koncert u goričkom kazalištu, a lanijske godine su bili skupili stotinjak pjevača u Vipavi i priredili isto tako javni koncert. U Komenu je prošle godine gorički prefekt podijelio najboljim pjevačima po 50 lira nagrade, a 1931. godine su pedesetak polaznika tih tečajeva odveli u Veneciju i Rim. U Rimu su ih predveli pred Mussolinija, koji je pohvalio pjevače, a naročito instruktore.

Poznamo naša sela, pa nas te brojke ne impresioniraju toliko. A poznate su nam i metode kojima se tjera ljude u talijanska društva. Znomo i to da instruktori u tim tečajevima rade samo zato da izvrše naredjenje i da im je glavno da dobiju platu i da formalno pokažu neki uspjeh svoga rada. Ali ipak, kada vidimo intencije te »Italia Redente« i kada uočimo sredstva s kojima raspolaže, a još više kada imamo u

umu poluvojnički karakter te organizacije i njezino vodstvo, onda nam ta »Italia Redenta« — priznajemo — zadaje brigu. Ali to nije briga i bojazan da će to društvo uspjati da denacionalizira naše selo u Juljskoj Krajini, jer svi ti »uspjesi« mogu biti u najgorem slučaju samo mjestimična »patina« na naš »državi nacionalni korijen« tamo. Jer je naš narod, kroz ovih šesnaest poratnih godina prošao mnogo težih i agresivnijih napada, nego što je ovaj napad »Italia Redente«, pa je iz svega toga izašao nacionalno još čvršći i stalniji. Ali ako nas ne zabrinjuje to, zabrinjuje nas položaj našega napaćenoga naroda preda tim društvom. Jer svim onim šikaniranjima, progonima i mučenjima sa strane raznih službenih i neslužbenih faktora, pridružuje se, eto, i »Italia Redenta«, pa je naš narod pritisnut jednim teretom više. Na stare muke dolazi još jedna nova. »Italia Redenta« je nova karika u lancu patnja našega naroda. I jedino s te strane nas »Italia Redenta« zabrinjuje.

TONE PERUŠKO.

Hrvatska ili slovenska početnica u Juljskoj Krajini pretstavlja najveći zločin

DRUŠTVO »TABOR« V SPOMIN MUČENIKA MARIJANA ČOTARJA

GOVOR DRA LAVA CERMELJA

Ljubljana, juna 1934.

V kemijski predavaalici na realci se je 30. maja na večer vršil komemorativni sastanak agilnog društva »Tabore«, ki se je oddolžilo spominu svojega mrtvega tovariša Marijana Čotarja. Večer je otvoril s kratkim nagovorom predsednik društva g. Strekelj. Pozdravil je navzočnega zastopnika Kluba koroških Slovencev g. dr. Fallacherja, zastopnico Kluba Primorsk g. Mašo Gromovo, zastopnika »Soče« tajnika g. Šfiligoja, četnikov g. Hrovatina, za mornarsko sekcijo Jadranske straže g. Plesničarja, za Akad. Klub »Jadrana« g. Marušića in druge, nato pa predal besedo g. prof. dr. Lavu Cermelju, ki je med drugim izjavljal:

Tragična je naša usoda, da se običajno zbiramo le tedaj, kadar obujamo žalostne spomine na številne žrtve fašističnega terorja. Številni teh žrtve je tako veliko, da je naše srce že malo otopelo. Zato smo tem bolj dolžni, da se joh čim pogosteje spominjamo in otopelost vsaj omilimo. Zadržne leto je fašizem zahteval pet mladih slovenskih življenj.

Dne 19. junija 1933 je padel Vladimir Eržen iz Zakriža, 18. oktobra 1933 je padel Fran Baht iz Cerkljanskega, 20. novembra 1933 Ivan Juriševič iz Vodic, 11. maja letos pa Ivanka Bevkova iz Laniše in Marijan Čotar, ki ga je tržaška policija zvalila v past pod pretezo, da je oče bolan.

Nič hudega sluteč se je odzval brzojav, ki, ki je nihče od domačih ni poslal. Stariši niso niti stili, da je njihov sin v Trstu. Izvedeli so zanj šele po njegovi smrti.

Kočljivo vprašanje, kako so Marijana Čotarja na kvesturi mučili — in ali je res sam iz obupa skočil skozi okno, ostane vsekakor nerešeno. Govornik je z vso pieteto, orisal življenje pokojnika, ki je bil vedno zaveden Jugosloven, ter bil zaradi tega pri vseh italijanskih oblastvih zapisan kot politično nevaren. To ga je po vseh mukah, ki jih je doživel v Italiji, pripravilo, da je prišel v Jugoslavijo, dosegel nostrifikacijo izpizov, dobil jugoslovensko državljanstvo in v trenutku ko mu je življenje postalo znosnejše, padel kod dober sin in odločen jugoslovenski nacionalist od fašističnega nasilnika.

Vsi nazočni so mrtvega borce počastili stoje z enominutnim molkom ter se razšli s trikratnim vzklikom: Slava!

V GORIŠKI OKOLICI JE VSAK DAN VEČ DRAŽB...

Zavedajo se, da so zavozili a je prepozno Gorica, maja 1934. (Agf.). V goriški okolici je vsak dan več dražb, ki povzročajo nezadovoljstvo med ljudstvom, oblastem pa neha. Če pojde tako naprej, ne bo v kratkem času nobenega svobodnega gospodarja več in čimdalje manj davkoplačevalcev. To zadnje povzroča fašističnim oblastem bojazan, da so postale popustljivejšje napram našemu kmetu. Večkratna istega predmeta povzroča samo breme davčnim izterjevalcem zato, ker ni kupcev prav za nobeno stvar, pa če je še tako poceni. V zadnjem času so začele oblasti tolažiti gospodarje zarubljenih posestev s tem, da jim priporočajo naj ostanejo še dalje na nekdanjem svojem imetju, naj obdelujejo in vodijo gospodarstvo, kot vedo in znajo, le da plačajo predpisane davke za naprej.

Prisilno italijaniziranje priimkov

Na vrsti je Vremška dolina.

Vreme, junija 1934. (Agis) Pred kratkim so pričeli dobivati ljudje po Vremški dolini (Tržaška pokrajina) dekrete, s katerimi jim spreminjajo njih priimek v italijansko obliko. Oblasti so to storile kar na svojo roko in ljudem prepovedale pod strogo kaznijo uporabljati svoje pravo ime. Kot izgleda bo na ta način res kmalu vse »italijansko«.

ISTARSKI TALIJANI NISU ZADOVOLJNI SA PROMJENOM PREZIMENA

To priznaje i »Corriere Istriano«. U članu »Ancora sulla rettifica dei cognomi« priznaje odmah na početku da se često čuju žalbe onih kojima nasilno promijenene prezimena. To »Corriere«, dakako, ne odobrava, ali ipak se žali na prenatu i nesmišljenu odluku iz Rima. Traži da se ponovno uspostavi savjetodavna komisija, koja će vlastima savjetovati načine i forme pri određivanju novih prezimena. Ta komisija bi morala da pronalazi nadimke (soprannomi), kojih ima dosta i po gradovima i po selima, a koji da su talijanski i često poznatiji od prezimena. Prema tome bi, na pr. nadimci kao Škerlo, Pela, Maščo, Patata i Tonjaka (jer i takovih nadimaka ima u selima) postali službeni.

»Corriere« traži, da se vodi računa i o venecijanskoj tradiciji Istre. Jer ako zakon ne kaže da se i dijalektna prezimena moraju mijenjati, zašto onda u Istri da se mijenja Bužan u Bussani, Štrpin u Šterpino (»Corriere« veli, da su to venecijanska prezimena), kada i Venecijani i Pijemontez i Kalabrezzi mogu da nose svoja prezimena u dijalektu svoga kraja. Dosta je da se ta prezimena izgovaraju talijanski. — A i imena mjesta se zaludu mijenja u književni jezik. Bolje bi bilo, kaže »Corriere«, da im se dade venecijanski oblik, jer su tako glasili prije nego ih je Austrija slavizirala. (Medjutim se već 1275 u »Razvodu istrijskom« spominju imena mjesta samo slavenski). A i za prezimena na -ić kaže, da su pogriješno i nemarno talijanizirana. Jer Babić ne bi bio smio postati Babici, već Balbi. Kralj trebalo bi bilo pretvoriti u Carli, a ne u Crall.

Ali — iz cijeloga članka se vidi da istarski Talijani nisu zadovoljni. Čak se na jednom mjestu to otvoreno kaže:

»Trebalo je tu falangu neodlučnih, skeptika i protivnika (nažalost) efikasno gurnuti neka se već jednom izbriše prošlost. Inicijativa iz Rima bi morala da bude primljena sa većim entuzijazmom u toj dragoj Istri — akcija na dobrovoljnoj promjeni prezimena je morala da bude življa i jednodušnija«.

Kada se zna ko vodi »Corriere Istriano« (Mrak-Marachi) i kada se ima u vidu položaj štampe u fašističkoj Italiji, opda nam ti navodi mnogo više kažu, i dragocjeni su. Po njima vidimo da ta promjena prezimena nije onako oduševljeno primljena, i da ne ide tako glatko, kao što je to »Corriere« pisao 1927 kada je taj zakon protegnut i na Julijsku Krajinu.

OČAJNA SITUACIJA KUPALIŠTA PORTOROZE

Pula, juna 1934. — Situacija kupališta Portoroze je očajna. Stranaca nema ove godine ni za 20 posto prava broju koliko ih je bilo lani u ovo doba, a da ne govorimo o ranijim godinama. O teškoj situaciji kupališta govorilo se prošlih dana na jednoj konferenciji, koja je sazvana u svrhu ispitivanja situacije. To se teško stanje iznosi i u fašističkim novinama. Da bi se popravilo stanje prefekt je postavio Portorozama komesara i to Alfreda Matteia, nekadašnjeg urednika šaljivog puljskog lista »Grizolo«. — Grizolo znači pošaklaj. Nikakvim škakljanjem stanje Portoroza neće se više — nasmijati.

UMRO JE ŽUPNIK JOSIP GOJTAN.

Javljaju nam, da je 25. maja umro u Kašćerji tamošnji župnik i duhovni savjetnik Josip Gojtan. Pokojnik je bio poznati istarski svećenik. Kašćergera se teška srca s njime rastala, jer je tamo službovao punih 43 godine i kroz to je vrijeme učinio mnogo dobra za selo i narod. Na dan njegove pogreba vladala je nad Kašćergom velika oluja, padala je velika kiša i grob mu je bio pun vode. Otrpilo ga je na posljednje poćivalište sedam svećenika. — Smrcu župnika Gojtana ostala je i Kašćergera bez svećenika. Broj mjesta bez svećenika povećava se. Sad su u tom kraju četiri župe bez svećenika i sve oskrbljuje velečasni Jurca, koji je župnik u Trvižu. Neka je pokoj vječni i trajna uspomena pokojnom župniku Gojtanu!

PREFEKT TIENGO I BANDIT GRAZIOLI.

Trst, juna 1934. — Dne 20. maja održao je trščanski prefekt Tiengo govor u Postojni i Sežani prilikom uspostavljanja općinskih vijčea. U svojim je govorima veličao fašizam i isticao, kako je Italija uspjela da asimilira kraško-slavensko pućanstvo, koje je danas već sasvim vjerno Italiji. Istakao je velike zasluge, koje na tom polju ima famozni centurion Grazioli, šef sežanskog fašizma, koji već godinama terorizira slavensko pućanstvo na najbestidniji način. Tiengo je za Graziolia rekao pravu riječ. Rekao je, da Graziolija izvjesna štampa preko granice kvalificira »brigantom«, a on je najzaslužniji fašist na Krasu. (Che certa štampa di fuori qualifica brigante). »Piccolo« 21. maja 1934).

ARETIRAN JE FILIP KAVČIČ župnik v Črnem Vrhu

Obtložen, da je nagovarjal slovenske vernike, naj hodiju k slovenski pridigi

Suša k, 2. junija. — Iz Gorice poročajo, da je bilo tam aretiranih več slovenskih duhovnikov. Ne gre torej samo za aretacijo in konfinacijo bogoslovnih profesorjev Antona Rutarja, ki je po narodnosti Slovenec, in mons. Musizze, ki je po narodnosti Italijan, temveč tudi za aretacijo drugih okoliških duhovnikov. V četrtek je bil aretiran Filip Kavčič, župnik v Črnem vrhu. Doslej še ni znano, ali je bil že konfiniran. Kavčič je obtložen, da je slovenske vernike nagovarjal, naj hodijo k slovenski pridigi, torej ne k italijanski. Vzrok aretacije ni točno znan. Znano je le, da je imel župnik nedavno incident z oblastvi radi italijanske pridige v cerkvi. — (»Slovenec«)

POLICIJSKI OPOMIN KAPLANU V TOLMINU

Preganjanje naše duhovščine se nadaljuje. Najnovejša vest je, da je dobil g. kaplan v Tolminu policijski opomin zato, ker poučuje otroke verouk v slovenskem jeziku v župnišču. Vsa ta gonja izhaja iz nadškofijskega ordinarijata v Gorici, ki ga upravlja msgr. Sirotti.

Msgr. Sirotti je odpravil iz Ajdovščine župnika Fona in to brez vsakega kanoničnega vzroka.

Sedaj šele izvemo, kako so g. Fona iz Ajdovščine spravili. Neke noči je pridrel pred župnišče avtomobil s policij-

skim uradniki, ki so g. župnika odpeljali v Gorico naravnost na kvesturo. Ker je g. župnik bil bolan, se je v uradu zgrudil, tako da je policijski zdravnik sam odredil, da ga morajo spraviti v posteljo. Toliko pa je bil župnik strt, da je sedaj odšel na novo mesto v Vipolže v Brda, dočim je msgr. Sirotti na njegovo mesto v Ajdovščini imenoval duhovnika Fantinija, ki ga je bil sam poklical iz Italije. Msgr. Sirotti ima očividni namen, da vso gorško nadškofijo pofašisti in oblasti mu grejo seveda z vsemi močmi na roko.

Tržčani manifestirajo za svojega škofa

Trst, maja 1934. (Agis). — Kampanja, ki so jo fašisti vprizorili proti škofu dr. Fogarju, je zelo razburila Tržčane, tako Slovence kot Italijane. Nesramna gonja, napadi po časopisih, izživljanja, straža pred škofijsko palačo vse to je vzbudilo v Tržčanih še večje naklonjenost napram njihovu škofu. Za binkošne praznike, ko je imel škof birmo v Trstu, se je med birmovanjem razvila spontana in burna manifestacija. Verniki in birmanci so navdušeno pozdravljali škofa, mu vzklikali in tudi vpili proti fašizmu.

Dejstvo, da je moral tržški škof dr. Fogar pred kratkim v Rim je vzbudilo v fašističnih krogih velikansko veselje. Prepričani so namreč bili, da je s tem konec njegovega škofovanja in da mu je tudi imenovan naslednik. To veselje so vidno, zlasti v časopisju, izražali. Ljudstvo samo, ki bi s tem izgubilo dobrega in pravega pastirja, je nemo čakalo izida te kampanje. Ko se je škof vrnil so mu množice Tržčanov priredile navdušene manifestacije. Italijansko ljudstvo, ki borb slovenskega ljudstva ne pozna, in je smatralo, da gre tu za

antifašističen pojav, se je v prvi vrsti pridružilo in vedilo te velike manifestacije. To pojmovanje vsekakor kaže, da prebivalstvo ni tako s fašizmom kakor ga slikajo. Kljub vsemu temu pa se je bati, da bo spet zmoglo nasilje nad pravico.

Trst, juna 1934. — U trščanskem pućanstvu, koje nije ranije pokazivalo javno svoje naročite privrženosti biskupu, sad u povodu progona fašizma i kampanje u štampi protiv njega, pokazuje svoje simpatije prema njemu. Ima u tome i mnogo prkosu. On je sada voljen i zato, jer trščani sve više mrze fašizam. Na Tijelovo je procesija bila bez učestvovanja civilnih i vojnih vlasti. Pretstavnik vlade nije smio da prisustvuje, ali je zato velika masa građanstva navallala u crkve i učestvovala u procesijama. Inače se događja da se po ulicama od vremena na vrijeme formiraju grupe, koje kliču Fogaru. Čak je i negdašnji fašistički sekretar Cobolli-Gigli morao radi povika »Viva Fogar«, da se sukobi s nekim dječacima na ulici. Ali izvukao je kraći kraj, morao je da bježi...

FOGAR JE BIO 2 PUT KOD PAPE

Papa nije pristao na fašistički zahtjev i traži od Fogara, da se prilagodi

Trst, juna 1934. — Poznato je, da je biskup Fogar prošlih dana bio u Rimu u audienciji kod Pape u povodu fašističke kampanje protiv njega. Po povratku iz Rima prnio se u Trstu glas da je Fogar bio dva puta u audienciji. Prvi put je Papa dao Fogaru do znanja, da bi bilo najbolje, da se makne iz Tr-

sta i da će ga postaviti za nuncija u Varšavi. Drugi dan, medjutim, rekao je Papa Fogaru, neka se prilagodi prilikama, jer nije u stanju da mu nadje zamjenika. To se u Trstu govori i u krugovima, koji bi mogli biti dobro informirani.

IZ TRSTA ĆE OTIĆI FOGAR ILI PREFEKT TIENGO

Trst, juna 1934. — Opće je mišljenje, da je kampanju protiv biskupa Fogara, uz asistenciju biskupskog administratora Sirottija, izveo Tiengo, trščanski prefekt. On je specijalista za antikatoličke pothvate. Najprije je bio fašistički sekretar u Vicenzi, koja je važila kao centar Don Sturzove pučke stranke, gdje je bilo i dugo po usponu fašizma sjedište jakog katoličkog pokreta. Tu je Tiengo imao mnogo posla i iskazao se. Zato je kasnije poslan u

Gorice s izričitim misijom, da upropasti nadbiskupa Sedeja i ta mu je akcija uz pomoć papinskog vizitatora Pasetta uspjela. Poslije Gorice poslan je Tiengo u Trst i kad se malo snašao naredio je štampi kampanju protiv Fogara. Vatra je bila koncentrirana iz Trsta i Gorice. Ako mu ne uspije da makne Fogara iz Trsta neće mu preostati drugo nego da se sam makne. Da li će Tiengo dozvoliti da mu se dogodi takav neuspjeh? Da, li će Mussolini to dozvoliti?

Trščanski fratar drži predavanja u fašističkoj organizaciji

Trst, juna 1934. — Interesantna je ova pojava: U koparskom »Istituto fascista di coltura« održao je predavanje o strujanjima savremene filozofije Padre Petazzi. To je još jedna manifestacija, koja dokazuje, kako se talijansko svećentvo, pa čak i fratri, podaju sve više fašizmu i služe mu.

PAPA DRŽI ODUŠEVljeni GOVOR TALIJANSKIM FANTERISTIMA Vatikanski list »Osservatore Roma«

Prvi Slovenac pravoslavni jeromonah

Beogradski dnevnik »Štampa« od 1. juna donosi članak (sa slikom) o prvom Slovencu, koji je postao pravoslavni svećenik. Na prvi dan Duhova pravoslavnih rukopoložen je u Sremskim Karlovcima g. Gorazd Dekleva. G. Dekleva je rođen u Ilirskoj Bistrici 1901 godine, gimnaziju je otpočeo učiti u Postojni, a završio je u Sušaku. Kad je Italija počela regrutovati prve Jugoslovane (g. 1921), mladi Dekleva napušta rodni kraj Istru i emigrira u Jugoslaviju. Uskoro bude primljen u službu na državnim željeznicama ljubljanske direkcije. U to vrijeme otisnuo je i dječak vojni rok u Sarajevu. 1927 godine proizveden je u čin rezervnog oficira. 1929 odlikovan je

Jugoslovenskom krunom V reda. Još 1926, po otsluženju vojske, prešao je u pravoslavlje. Od tada je, kako sam veli, u njemu sve više jačala želja da se posveti službi crkve. Učinilo mu se da put u tu službu vodi kroz manastir. Zato 1930 godine daje ostavku na državnu službu, u kojoj je proveo osam godina, uvijek neobično ispravan i zbog toga voljen od drugova, a cijenjen od pretpostavljenih. U fruškogorski manastir Krušedol primljen je s tim, da se upiše na pravoslavni bogoslovski fakultet u Beogradu i da ga svršši. 1932 godine on je već postao student, a u ljeto iste godine je zamonašen.

DESETGODIŠNJICA SMRTI MATTEOTTIJA

10. juna navršava se deset godina od onoga dana, kada je vođa talijanskog socijalizma Giacomo Matteotti bio ubijen od Duminija po nalogu najviših šefova fašizma. Matteottija slave antifašisti čitavog svijeta.

Fašistovski učitelji in kaplani

Sv. Križ pri Trstu, maja 1934. V nedeljo 20. t. m. je bil v hiši, ki je bila nekda last konsumnega društva, katero je bilo razpuščeno v letu 1930 na zahtevo tukajšnjega pol. tajnika, otvoren z velikim pompom balilski dom. Nameni balilskih domov po naših krajih so vam pač znani: v njih se naša šolska mladina po šolskem pouku vzgaja v sovražstvu do vsega kar je slovenskega. Zato posebno skrbi tu poleg že znanega učitelja Manesa, predsednik krajevnega balilskega odbora učitelj Grego, ki tudi deli klofute učencem, ki se upajo pogovarjati med seboj v svojem materinem jeziku.

Ze zjutraj so vso šolsko mladino oblekli v balilske uniforme in jo peljali iz šole na dvorišče balilskega doma, kjer so morali s drugimi fašisti prisostvovati maši, ki jo je imel balilski kapelan iz Trsta Schuller. V govoru, ki ga je imel med mašo, je pozival mladino da naj vzljubi Italijo in balilsko organizacijo, ki toliko skrbita zanjo.

Glavna slovesnost pa je bila popoldne. V prisotnosti vse šolske mladine, nekaj čet balile ter odposlanca balile Puerarija iz Trsta in učiteljstva je moral blagosloviti dom gospod župnik, dasiravno bi lahko to opravil prisoten bal. kapelan. Nato so se vršili razni patrijotični govori učiteljev Manesa in Gregota in odposlanca iz Trsta. Cerimonija se je končala s telovadbo šolske mladine, ki ni pa nič kaj dobro izpadla in s prepevanjem fašističnih himn. Posebno navdušeno je pomagal prepevati tudi z gestami goriomenji faš. kapelan. Je samobsebi umevno da je morala biti navzoča vsa šolska mladina; kdor bi izostal bi bil pač kaznovan.

List »Piccolo« iz Trsta je poročal da je bil ta dan Sv. Križ ves v slavolokih, zastavah in lepakih. Kot po navadi se je tudi tokrat pošteno zlagal. Niti enega slavoluka in lepaka ni bilo in razum gostilničarjev in trgovcev in nekega občinskega uslužbenca ni razobesil prav nihče laške zastave. Še manj vzroka pa imamo se navduševati za otvorjen raznarodovalen dom.

RDEČA ZASTAVA V NABREZINI

Trst, 29. maja 1914. (Agis). Na nekem hrastu ob robu vasi Nabrezine so neznanzi v noči 23—24. maja izobesili rdečo zastavo, na kateri je bilo s črno barvo z velikimi črkami napisano: »Dol s krvavim fašizmom«. Zastavo so oblasti opazile šele opoldne in so takoj začele iskati storilce, vendar jim to do sedaj še ni uspelo.

REGULACIJA PIVKE

Knežak, maja 1934. (Agis). Mero-dajne oblasti so že dal časa napovedovale regulacijo struge reke Pivke. Zadnje vesti pa pravijo, da je regulacijo Pivkine struge prevzela že neka italijanska tvrdka za cca 1.000.000 lir. Pivka, ki prav za prav od izvira pa tja do št. Petra do zdaj ni imela svoje struge, pač pa se je v zimskem deževnem času razlivala po polju, bo dobila zdaj svojo strugo, vprašanje pa je, če bo v tej strugi sploh kaj vode. Z regulacijo bo morda naš Pivčan, če bo sploh prišel v poštev za delo, nekaj zaslužil, druge koristi pa najbrže ne bo imel.

UČESTVOVANJE U ZAPALJENJU NARODNOG DOMA U PULI

najveća zasluga novog federalnog fašističkog sekretara za Istru.

Pula, maja 1934. — Dosadani istarski federalni sekretar fašističke stranke Relli pao je u nemilost. Protiv njega držali su se mnogi koji su mu zavidjeli položaj. I sad je maknut. Ali na njegovo mjesto nije postavljen nijedan od njegovih direktnih konkurenata nego neki Francesco Bellini, koji je bio dosada sekretar u Bozenu u Južnom Tirolu. U žvotopisu, koji donosi »Corriere Istrianu«, kao najveća njegova odlika spominje se da je borben, da je uvijek bio ratoboran, a kao najveća zasluga to što je učestvovao 1920 u zapaljenju pulskog Narodnog doma ili kako kaže »Corriere« u akcijama proti slavenskom leglu Narodnom domu. On je bio u onim redovima, koji su vodili to nasilje. To je dobar trag i za upoznavanje njegovog današnjeg gledanja na naš narod.

PISMO S SPODNJE PIVKE

Knežak, maja 1934. (Agis). Najbolji zapušćena pivska vas in najbolji polna mizerije so Juršče. Vas ima sicer svojo šolo z eno učno močjo in celo miličniki so že dolga leta nepretrgoma vaški gostje. Juršče štejejo kakšnih 80 hišnih števil. Med vsemi vaščani pa ni niti enega srednjega, kaj šele dobrega kmeta. Po večini so sami bajtariji, tu pa tam ima kakšen tudi kos zemlje, nekaj njiwie in morda tudi kozo. Gozda nimajo, čeravno živijo sredi njega. Nekdaj, v boljših časih je imel skoraj vsak Jurščan po par volov ali pa konj, s katerimi je prevažal drugim les iz gozda.

Preživljali so se le z delom v gozdu ali s prevažanjem lesa. Zelo mnogo se jih je kljub vsemu moralo izseliti.

Slabe razmere pa so pogotovo Jurščane tako daleč, da nimajo danes niti volov, niti konj več.

Delo v gozdu je zastalo, trgovina z lesom je zamrla, izseljevanje je omejeno, drugega zaslužka tudi ni.

Jurščani živijo danes v veliki bedi. To je priznal celo Mussolini sam, ker jih je oprostil plačevanja vseh davkov. S tem pa Jurščani niso nič na boljšem in raje bi plačevali davke, pa četudi visoke, samo da bi imeli spet tak zaslužek kot nekdanj.

Malo boljši gospodarski položaj, kot je na Jurščah, je v Koritnicah.

Koritničani imajo nekaj polja, četudi to ni rodovitno. Poleg tega so Koritničani zaposleni v gozdu grajščine Mašun. Precej je tudi zaposlenih pri popravljaju in vzdrževanju gozdnih cest in poti, pa tudi z delom pri lesu in prevažanju grajščinskega lesa. V Koritnicah so tudi miličniki, kar ni nič čudnega, saj so znani Pivčani kot samozavestni in uporni ljudje.

Na Baču pa, kjer je vladalo včasih največje blagostanje, je danes revščina in beda.

Sekira v gozdu ne poje več, prevažanja lesa za druge podjetnike in za domačega (Urbančiča), ni več. V tovarni in gozdu veleposestnika in podjetnika Urbančiča, p. d. Skravana, kjer je delalo dnevno od 70 do 100 delavcev, je zaposlenih danes kakšnih 10 oseb in še ti samo po nekaj dni v tednu. Tu so si služili kruha delavci iz Bača, Juršče, Koritnic, Knežaka in celo tuji ljudje. Kdor ni bil zaposlen kot ročni delavec, je bil kot prevoznik, prekupevalec itd. Lastniki gozdov ne smejo več izsekavati, saj so jih nekateri že celo preveč. Pa tudi čemu, ko ni kupcev.

V Knežaku pa, ki je sedež občine za gori navedene in druge okoliške vasi, gospodarijo tučji.

Knežaka občina je imela že lepo število podestatov in komisarijev, a menda še nobeden ni odšel lepim potom. Občinskega dolga pa je toliko, da ga ne bi bilo mogoče zlepa poravnati niti v boljših letih, kaj šele danes. Visoki davki in dajatve upropaščajo kmeta in uničujejo zasebno in javno gospodarstvo. Knežak ima tudi otroški vrtec, ki je bil prvotno last Lege Nazionalne, kasneje pa ga je prevzelo društvo Italia Redenta, ki posveča vso pažnjo našim otrokom. a vrtec vzdržujejo s prispevki in z izdatno podporo knežke občine.

Tako Knežani radi ali neradi, sami plačujejo potulčevanje lastnih otrok. Ta podla mislija pa ima na Pivki do zdaj le malo uspeha. Upati je, da ga v bodoče tudi ne bo imela.

Poleg karabinerjev skrbijo za javno varnost v Knežaku, od kar so odšli politični karabinerji, tudi miličniki. Drugega dela nimajo kot da prežijo na priložnost in včasih naredo kakšno preiskavo, ovadbo in da sekirajo naše ljudi. Pri preiskavah in političnih obtožbah pa jim pomaga domačin Stanko Begunc, ki je zaposlen v občinski pisarni in vodi oddelek občinske uprave na knežki občini.

Antifašizam i Juljska Krajina

Antifašistički listovi prenose vijesti iz »Istre«

Antifašistički talijanski listovi, koji izlaze u Francuskoj i Švicarskoj, (»Giustizia e Libertà«, »Avanti«, »Vita Operaja«, »Stato Operalo« itd.) prenose prema našem listu najglavnije vijesti o posljednjim događajima u Juljskoj Krajini. I agencija »Informazione Italiana« u svom posljednjem biljenu na talijanskom, njemačkom i francuskom jeziku prenosi iz našeg lista najglavnije vijesti.

UŽASAN TEROR ZBOG HRVATSKE KNJIGE

Karabinjeri i tajna policija provaljuju noću u kuće u potrazi za knjigama, plijene, bez svjedoka, čak i molitvenike

Vodice, juna 1934. Nevjerojatne se stvari u zadnje vrijeme u našem selu događaju nekojim našim familijama i to Ribarica Jure (Baldinova) Ribarica Ive (Markina) te Ribarica Antona (Minkina). Dobro su poznate ove tri familije cijeloj Cijariji. Teror, koji fašističke vlasti vrše nad ovim čestitim i poštenim familijama je nepodnošljiv. Već nekoliko mjeseci svako nekoliko dana jedna ili druga od tih familija ima u kući premetačinu, ili se mora neko od njih javiti na općini ili karabinjerima, i to sve zbog hrvatskih knjiga, koje je izdaval Družba Sv. Mohorja u Gorici. Sve su im te knjige odnešene i zaplenjene, a također zaplijenili su Ribariću Juri (Baldinovu) i stari molitvenik »Oče budi volja tvoja« od biskupa Dobrile.

Dne 4 maja Ribarić Jure i sin mu Josip išli su kolima na kojima su vozili ugljen u Trst, a nevjesta tj. žena Josipova išla je u polje na rad i kuću zatvorila.

Došli su karabinjeri sa tajnom policijom i silom otvorili vrata te napravili strogu kućnu premetačinu. Kada su svršili sa ovim poslom ostavili su vrata od kuće samo pritrvorena. Kada je žena Josipova došla na večer iz polja, videći vrata silom otvorena, a po kući sve porazbacano i u velikom neredu, ne znajući što se je u kući desilo pobjegla je od silnog straha k svojoj majci da kod nje prespava, jer se nije usudila da bude sama u kući. U noći kada su se Ribarić Jure i sin mu Josip vratili kući sa kolima iz Trsta, ostali su zaprepašteni kada su našli u kući sve porazbacano i u velikom neredu i išli su potražiti nevjestu odnosno sinovu ženu, koja je bila kod majke i ona se je sva drhteći od silnoga straha s njima vratila kući.

Isti slučaj, ako ne još gori, desio se familiji Ribarića Ive (Markin) i Ribarića Anton (Minkin) od čega su obe ove familije imale i imaju strašne posljedice.

Kod familije Markine su kod kuće samo žene tj. majka i nevjesta sa troje djece, jer se sinovi odnosno muž nevjeste nalazi u Argentini, a drugi brat u Jugoslaviji. Došla je u noći tajna policija i karabinjeri i napravili strogu premetačinu u cijeloj kući.

Nevjestu mlada žena od silnog straha dobila je živčani napad, te su je morali odvesti u bolnicu i bila je 17 dana u bolnici, a sada se nalazi kod kuće, ali još uvijek bolesna.

Na isti su naći došli u noći u kuću Ribarića Antona (Minkina) i napravili također premetačinu.

te je žena Antunova, koja se nalazi u drugom stanju, dobila živčani napad od straha i pobjegla od kuće i sakrila se u jednoj štali ispod sela, gdje stanuju ovce seljaka Poropata Martina (Kuzinov) i cijelu je noć sprovela među ovcama u štali. Cijelo se je selo zbog ovog događaja uznudilo i cijelu noć tražilo ženu, i tek u jutro ju je među ovcama našao spomenuti Poropat, kada je htio da ih otjera na pašu. Sada je moraju u kući čuvati dan i noć, da ne bi napravila štogod zla. Oh, Bože dragi, što smo ti na žao učinili da nas pustiš da nas muče i uništavaju podivljale fašističke zvijeri.

Događaju se srahote. Divljački karabinjeri svojim postupkom čine da ljudi poludjuju, da žene dobivaju slom nerava sve je to grozno, sve bi se moralo svijetu predočiti. Naše su patnje neopisive. (Čić).

FAŠISTOVSKI TEROR RASTE

Aretacije v Gorici in Tržiču

Gorica, 29 maja 1934. (Agis). S strahom opaža slovensko ljudstvo kako postajaju zadnje čase teror fašistične strahovlade vedno večji. Aretacije postajaju vedno pogostejše. Temu novemu navalu je dala povod deloma kampanja proti Fogarju, deloma pa ostrejši odpor našega ljudstva, ki se komaj prenaša obupne posledice zavožene fašistične gospodarske politike. Ta odpor se kaže še najbolj v vrstah delavstva, ki je začelo zelo odločno dvigati glave proti fašistični oblasti. Tako je bilo pred kratkim

V GORICI ARETIRANIH 6 DELAVCEV. TO SO IVAN PAVLETIČ, DRAGO PAVLETIČ, ANTON BRAJNK, STANKO ČUK, FRANC MOZETIČ IN FRANC VUK.

Vsi so bili odvedeni v goriške zapore. Osumljeni so protifašistične propagande. Radi istega prestopka

SO BILI ARETIRANI V TRŽIČU TRIJE DELAVCI: JOSIP GOSAK, VALENTIN REGENT IN STANKO FERJANČIČ.

V TRSTU ARETIRANO VEČJE ŠTEVILO DELAVCEV

Trst, 29. maja 1934. Kakor nam javljajo iz Trsta je pričela tržaška policija neumorno zasledovati in zapirati tržaške Slovence, posebno delavce, ki jih imajo le količkaj na sumu, da so protifašistično orientirani. Aretacije so skoraj masovnega značaja. Tako je bilo v teku zadnjih dveh

tednov okrog osem aretacij. Pri vsaki takoj aretaciji pa je bilo aretiranih 4 do 6 oseb, pri zadnji t. j. 24. maja pa kar 9. Aretiranci so po veliki večini delavci, ki so zaposleni po tržaških tovarnah in stanujejo ali v mestu, ali v okolišnih vaseh.

Obravnava proti Rihenberčanom je spet preložena

Gorica, junija 1934. — (Agis.) — Sedem rihenberških fantov, ki so bili aretirani septembra meseca lanskega leta, so še zdaj v rimski ječi za politične letnike Regina Coeli. Obravnava, ki je bila določena že v drugič in sicer za 15. maj je ponovno

preložena, baje celo na oktober. Zgleda, da fašistični sodniki niso zbrali še dovolj obsežnega materiala in da zbirajo in pripravljajo nove laži ter si izmišljujejo nova dejanja, da bodo lažje sodili.

NAŠE TRGOVINE PROPADAJO

Gorica, 1 junija 1934 (Agis). Slovenskih trgovin je v Gorici še precej, vendar pa se njih število vsak dan manjša, ker ne zmorejo ostre konkurence z močnejšimi italijanskimi tvrdkami. Poleg vsega jih imajo fašistične oblasti na piki in ne zamudijo nobene prilike, ki se jim ponudi,

da le povzročijo trgovcem nepotrebne stroške in sitnosti. Tako je zadnji teden šlo kar pet slovenskih trgovin (tri manufakturne) v stečaj. Temu so poleg že prej omenjenih vzrokov, krivi tudi neznosni davki.

NOVA VZGOJA V NOVI ITALIJI

Učiteljica in vohunka

Trnovo, maja 1934. (Agis). Na šoli v Šembijah poučuje že več let učiteljica, doma nekje iz južne Italije. Pri sebi ima mater, očeta in sestro, vsi se preživljajo z učiteljsko plačo, katera umevno, ne zadostuje za štiričlansko družino.

Zato je tej družini poverjena tudi druga naloga in sicer politično nadzorstvo v Šembijah.

V šolo zahaja pogosto polit. komisar iz Il. Bistrice ter ima tu nekako pisarno, v kolikor je sploh potrebuje v Šembijah.

Večerni tečaj za italijanščino, ki ga je učiteljica na vse pretege vsiljevala v pretekli jeseni, ni uspel.

Nekaj časa je tečaj obiskovalo okoli 15 fantov in deklet. Ko so pa obiskovalci videli, da zapravljajo v tem tečaju samo čas in da ne bodo imeli od njega nobene koristi, so izostali. Kljub povabilu in grožnjam s strani županstva se ni večernega tečaja več nihče udeležil. Učiteljica pa je dobila za svojo »požrtvovanost«, ki so jo videli menda v njem nezmožnosti in želji po zaslužbi, 800 lir nagrade.

Atentat na dopolavoristički vlak

Aretacije, koje nisu dale rezultata

Pula, juna 1934. — Koncem aprila izvršene su oko Pule a i u samoj Puli brojne aretacije, koje niko nije mogao da razjasni. Ljudi su apšeni u velikom broju, a za neko vrijeme pušteni su na slobodu. Sad se saznaje pravi uzrok tih aretacija i one užurbane policijske akcije u aprilu i maju u okolici Pule.

Dne 21 aprila puljski je Dopolavoro, poznata fašistička organizacija, priredio izlet

do Dvagrada nedaleko Kanfanara. Kad se vlak vraćao uvečer u Pulu s izletnicima, najednom je stao na otvorenoj pruzi nedaleko Šijane. Na sreću nije se ništa teže dogodilo, ali je moglo doći i do katastrofe jer su nepoznata lica postavila na prugu više velikih željezničkih pravoga. Zato su bile te aretacije, ali prave se počinitelje nije uspjelo naći.

VELIKE KAZNE ZA KRIJUMČARENJE

Iz slobodne zone krijumčari se zbog bijede, koja vlada u sjevernoj Italiji.

Blagodati slobodne zone osjećaju se sve jače i jače među stanovnicima iz okolice slobodne zone. Svakoga dana finansijski stražari imaju pune ruke posla, da bi spriječili one, koji sa krijumčarenjem živeznih namirnica zaradjuju svakodnevni kruh. Ma da je kazna u Italiji za krijumčarenje vrlo osjetljiva, ipak se stanovnici sa granice slobodne zone ne ustručavaju krijumčariti, pošto zbog velike razlike u cijenama u i izvan slobodne zone, mogu prilično da zarade.

Kazneni sud na Rijeci imade pune ruke posla sa krijumčarima. Tako je prošlih dana na Kaznenom sudu osuđeno mnogo ljudi sve naše narodnosti, koji najviše zbog pomanjkanja posla moraju da krijumčare. To su slijedeća lica: Josip Stepčić na 150 dinara novčane kazne; Josip Poldrugac na 300 dinara; Kazimir Filipan na 1700 dinara; Andrija Gržinić na 8 dana zatvora, 1000 dinara novčane kazne i na ograničenu slobodu pod paskom; Antun Galović na 200 dinara novčane kazne; Nikola Gržinić na 1400 dinara novčane kazne i na ograničenu slobodu; Andrija Rubinić na 300 dinara novčane kazne; Ernest Martinčić na 1400 dinara novčane kazne; Ana Sušan na 100 dinara novčane kazne i Albina Kinkela na 140 dinara novčane kazne.

Iz ovih kazna vidimo da su talijanske vlasti vrlo osjetljive, što se tiče kažnjavanja, i da im se najveći dio kazne sastoji u novčanoj kazni. To je vrlo praktično jer si barem time nešto napune i onako prazne kase.

CENA TERANU.

Komen, maja 1934. (Agis). — Zadnja trgateg je bila radi suše zelo slaba. Naši kmetje so na to računali in so držali teran po kleteh, dokler so ga le morali, Cena terana je, kot je bilo tudi pričakovati radi gorimenejenih dejstev, poskočila od L 1.80 na L 2.30 do 2.40 (v boljših letih se je prodajal teran na debelo po 3.— do 3.30 L za liter). Tako so kmetje z dvigom cene vsaj deloma odškodovani za slabotrgatev, ki jo je povzročila suša v preteklem letu.

VELIKA TUČA NA PAZINŠTINI

Naša su sela u tom kraju pogodjena vrteškom vremenskom nepogodom.

Pazin, maja 1934. — U subotu 26 maja pala je nad Pazinštinom strašna tuča i potpuno je zasula polja oko Trviža, Berma, Kaščerge, Katuna, Zarečja, Novaki, Gologorice i Karbuna. Nevrijeme je trajalo oko 40 minuta. Nikad u tom kraju nije bilo takve tuče ni toliko vode. Tuča je teško pogodila našeg seljaka na Pazinštini, jer mu je uništila kukuruz, vinograde i ostale proizvode polja. Više pastira i blaga je ranjeno. Na nekim mjestima palo je za četavih 40 cm. tuče!... Seljaštvo je u ovom kraju očajno. Pored svega zla, koje nas tuče, pogodila nas je sada i ta strašna vremenska nepogoda. Trebalo bi da nam rimska vlada pomogne, ali i u svim sličnim slučajevima do sada uvijek je ostajalo sve samo na obećanjima. Čak i kad je priroda najpovoljnija, kad nam sve odlično rodi s velikim teškoćama plaćamo poreze, koji nam pored veći dio priroda, a što će biti ove godine. Puljski prefekt je obećao pomoć. A šta je mogao drugo!

GLASOVITI DE PETRIS NIJE VIŠE NA ČELNIK KOPRA.

Nešto se dogodilo famoznom de Petrisu, poznatom koparskom advokatu divljem fašisti i progniteljju našeg naroda. On nije više podeštat Kopa, na kojem je položaju bio dvije godine. Novine pišu da je ostupio zbog bolesti... Možda su imale učinka kod Boga molitve slavenskih seljaka, da ga vrag odnese. Kopar je dobio komesara viceprefekta Carnevalija. (Lijepo ime, zar ne!)

TRŠČANSKI TRGOVCI SE UBIJAJU IZ OČAJA.

Samoubijstvo trgovca Levi Minzija.

Trst, juna 1934. — U posljednjih par godina ubilo se u Trstu iz očaja zbog katastrofalnih prilika oko dvadesetak trgovaca, koji su propali. Sad pred neki dan tim se jadicima pridružio još jedan iz prvih tršćanskih trgovačkih krugova: Levi Minzi, poznati veliki trgovac pokušava u Via Bechiere. On je došao u vrlo tešku situaciju i došao su u njegovu trgovinu ovrhovoditelji da mu zaplijene sve što ima. On je u tom momentu otišao u stražnje prostorije dućana i pucao je u sebe, te se ubio. Njegova je smrt odjeknula u gradu i izazvala težak utisak. Komentira se njegova smrt i uzroci njegove smrti i proklinje se Italija koja je Trst dovela u ovo stanje.

I MUSSOLINI PROMIJENIO IME

Zna se na kakav grub način Talijani potalijančuju imena i prezimena naše braće, koja su po nesreći pala pod njihov jaram. Čini se, međutim, da se u Italiji osjeća tendencija, da se promjena prezimena protogene i na prave rodjene Talijane. Za danas iznosimo samo slučaj Mussolini.

Talijanski se naime Diktator više ne zove Duce nego — Riduce. Pitao sam prijatelja, nekog Triestina, da mi to objasni.

Ze čaro, reče mi on. Pitaš koga hoćete u Italiji? — Cosa fa il Duce? — svak će nam odgovoriti: Il Duce — Riduce. Što znači da Duce reducira (plate, prinadležnosti, penzije itd.). I tako od Duce — riduce došlo je da ga više ne zovu Duce nego — Riduce.

B. S.

SLOM FAŠISTIČKE AKCIJE NA BALKANU

Bugarska se u svojoj vanjskoj politici već duže vremena orijentirala tako, da je svojim jasna njezina volja, da se oslobodi upliva fašističke Italije, da vodi balkansku politiku i da bude u dobrim odnosima s Jugoslavijom. Iza vlade g. Mušanova bilo je dovoljno dokaza, da Bugarska skreće tim pravcem u vanjskoj politici. Prevratio se je u Bugarskoj dogodio 19. maja općenito se tumači kao uvrštavanje te jugoslavenske politike. Novi pretsjednik vlade g. Georgijev dao je nekoliko izjava, koje se mogu tumačiti sa jugoslavenskog stajališta vrlo povoljno. Čitava objektivna štampa u Evropi shvatila je te izjave povoljno. A kao dokaz, da Bugarska želi voditi svoju bugarsku, a ne talijansku politiku, uzimlje se i činjenica, da je za novog bugarskog ministra vanjskih poslova postavljen g. Batolov, bivši poslanik u Parizu, koji želi pripadati s Francuskom. General Vlkov, dojučerašnji poslanik Bugarske u Rimu, smijenjen je. Nova vlada nema povjerenja u toga čovjeka, koji je po nalogu Mussolinija vodio Bugarsku na rimske puteve. Nova, diktatorska vlada u Bugarskoj nije dakle, nimalo povoljna za Italiju. Mussolini je imao doduše plan za uvođenje diktature u Bugarskoj, ali diktature svojih ljudi — Cankova i Vlkova. Ali grupa »Zveno« je pretekla Mussolinija. Interesantno je, da je rimski »Giornale d'Italia« samo nekoliko sati prije državnog udara u Sofiji, donio članak, u kojem kaže, da u Bugarskoj treba uvesti diktaturu, ali da momentat još nije zreo... Diktatura g. Kimona Georgijeva iznenadila je Mussolinija.

Zato nije ni čudo da fašistička štampa ovih dana napada novu bugarsku vladu. Ni sam Mussolinijev lični organ »Popolo d'Italia« nije se mogao suzdržati, da ne napada bugarsku diktaturu. Jednom riječju talijanska štampa uzima nepovoljan stav prema novom režimu u Bugarskoj. Karakteristično je ono što piše »Giornale d'Italia«, a i ono što piše »Tribuna«. Ti su listovi vrlo blizu talijanskom ministarstvu vanjskih poslova.

Rimska »Tribuna« se interesuje sudbinom fašistofila Cankova pa kaže:

»Narokito je bila, a i sada je, komplikovana pozicija vodje demokratskog zgovora Cankova. Izgleda sada, da je ovaj namjerao odlučno ustati protiv partija i dati Bugarskoj jednu jaku vladu. Drži se da je on tražio pristanak vladara za taj plan. Grupa »Zveno« znala je za to i brzo je razdila da presijede inicijativu Cankova, koji je danas stvarno konfiniran u svojoj kući. Politička osveta pogodila je naročito okrutno generala Vlkova, poslanika Bugarske u Italiji, o kojem su široke razne laži. General Vlkov je zbog svojih naročitih zasluga pripadao do juče vojsci u kojoj je uživao poštovanje i simpatije. Znalo se da mu kralj poljanja puno povjerenje. Kad je posljednji put dolazio u Bugarsku general je srdačno dočekan od naroda. No brzina i način kojim je on pogodjen pokazuju, da je on bio smatran ličnošću prvog reda. Drugo što iznenadjuje je veza između vodja pokreta i francuske masonerije, te njezine pokorne saveznice — srpske masonerije. Ne ističe se badava, da je baš bugarski poslanik u Parizu Batolov postao ministrom spoljnih poslova i da pristaje protogrovaca među makedonstvujućima, kojih su veze sa Srbijom općenito poznate, pristaju uz novu vladu i njezine prijatelje. Treba sačekati — završava rimska »Tribuna« ovaj tugaljivi prikaz, iz kojega otvoreno izbija gorčina — kako će bugarski narod, saznavši za sve ovo, suditi o političkoj promjeni.(!?)

Nista nije jasnije — dakle — od toga, da je Mussolinijeva politika na Balkanu doživjela uspostavljanjem bugarske diktature vrlo težak poraz.

Ali nije to sve. Na Balkanu se Italiji ruše sve pozicije. Ne samo u Bugarskoj, nego i u Arabiji. Neki dan su sve evropske novine donijele vijest, da je šef talijanske vojne misije, zapravo gospodar Arabije, general Pariani morao da napusti Arabiju. Italija je u teškoj finansijskoj situaciji, o kojoj je prošlih dana u rimskom parlamentu govorio i sam Mussolini prilično otvoreno. I zato ona ne može da daje Arabiji obećane milijune... Arabija se oslobađa Rima. A osim toga materijalnog momenta opaža se u Arabiji sve jači nacionalni pokret, koji želi slobodnu Arabiju. Zogu mora i o tom pokretu voditi računa želi li ostati kralj Arabije... O porazu Italije u Arabiji piše u posljednje vrijeme mnogo internacionalna štampa. Berlinska »Germania« donosi veliki članak, u kojem se ističe baš to, da je u Arabiji sve jači pokret za slobodnu, nezavisnu Arabiju i da Mussolinijeva finansijska potpora ponešto. Arabija dolazi k svijesti i želi približenje Jugoslaviji, koja je njezin prirodni prijatelj.

Francuski list »Depeche de Toulouse«, porodom državnog udara u Bugarskoj i preorijentacije arbarske vanjske politike objavljuje dopis, u kojem se u glavnim potezima konstatuje, da je fašistička diplomacija na Balkanu pretrpjela poraz u vezi sa posljednjim političkim događajima u ovim dvjema zemljama. Nova bugarska vlada, kaže list, koja je postavljena kraljevskim ukazom više ne sluša Rim. Mostovi između Arabije i Italije su također porušeni. Kralj Zogu okreće u ovom trenutku leđa svom dragom prijatelju Mussoliniju, koji mu je bio glavni zajmodavac. Zogu je u teškim materijalnim okolnostima zaključio sa fašističkom vladom dosta veliki zajam, koji je donosio godišnje 10 milijuna zlatnih franaka. Poslije 3 godina prisna finansijske saradnje sa strane Italije, kao i vojne sa

BIJEDNA SLIKA ZADRA

Umiranje našeg lijepog grada

Iz jednog privatnog pisma uzimljemo ove informacije o stanju u Zadru:

»I prizopet me pitaš u ovemen tvomen za'njemen pismu, kako nan je, kako živemo i jema li mi muž posla, a to me pitaš ka' da ti nisan deset puti pisala o' mižeriji ovega nesriknjega grada. Zar ti nisan i za'nji put pisala, da je ovo Zadar bez zadrani? Da ni ven to, mogla bi razumit kako nan je. Nad nama je mora koja nas mori i pritišća da jedva i dišemo a to i je pravi uzrok, da su se rodjeni zadrani razbižali ko simo a ko tamo, ko na bliže a ko na da'je. Živjenje nije skupo dok Jugoslaveni dozvoljavaju da nan školari i školarice nosu zelje, mlako, krumpir i ostalo, ali je novac skup jer ga nima a zarade nikakove.

Sve su oni od onamo vazeli u svoje ruke i agencije i banke i trgovine a nami ostav'jaju oglojane kosti, posli ven je sve i sve za nji'.

Zaj me za dicu a za ove naše kapurijune ča su najviše vikali da 'očeđu s njima, ni mi stalo, a oni su ji toliko želili da se nisu mogli vidit s njiman posli čet' pet masei ven su došli, pa su i oni otišli na da'je.

Prošlo je ono vrime kad se ni smilo govorit hrvatski po Zadru. Sad možeš govorit koliko te vo'ja i za Zadar bi bila srića da se samo hrvatski čuje govorit jer bi to značilo, da jema malo prometa koji bi razbio ovu grobnu tišinu.

Kad se po zadržskim ulicam neće čut govorit hrvatski onda ćemo umrit, a da umremo dost bi bilo da nan školari ne

dođu za deset petnaest dana.

Naša' bi se isto koji ča bi mrmrlja kad bi ču govorit hrvatski ali bi to sigurno bi' koji golobradi mladić, a sigurna san kad bi mu otac zna' da je komek zabrani' govorit hrvatski, da bi mu reka' doma: »da, da, ne davaj ti govorit hrvatski, tako će kasnije doć a mi ćemo prin krepate« (si, si, hai ragione d'impe-dire l'uso della lingua croata, così ver-ranno più tardi e noi creparemo prima). Blažena ti koja živeš pa da ti je i gore, barem možeš reć da si sita, obuvjena i odivena, a mi smo simo osudjeni na smrt, na višala, na neosjetljivo ali sigurno umiranje (e condannati alla morte che insensibilmente ma sicura si avvicina).

Preko, to malo misto koje je služilo Zadru za bacanje smeća, postalo je gradić i s ponistre vidim kako svaki dan u njegov porat ulazi i izlazi po 7—8 vapori a dikod i oni bili veliki. A kod nas? Jedan vapor na dan i to putnicima bez priljage.

Pismo završava: »Kad mi budeš pisala opet, onda mi piši na ime moje lavandere u Priko X Y pokojnoga Z., jer su puno sigurnije vaše pošte nego ova ov-dje za koju se nezna ni 'ko je držl ni čigova je. Poštanske škrabice ispražnjuju civilni kalabreži koji su vazeli u zakup ispražnjivanje škrabica, pa se malo ko od zadrani i pouzdaje bacit unutra pismo ako je za Jugoslaviju.

Danas je opet nika »narodna svečanost«, na kojoj da će bit svega i svašta jer da će neki šenatur govorit o mlohavosti zadržskog duha.

Protesti in demonstracije radi političnoga nasilja v Italiji

Iz Italije same smo navajeni čuti le o lepih stvarih. Tam se priređaju parade, v katerih stopajo tisoči in tisoči mladih in starih, nad vse srečnih navadnih zemljanov pred božanskim »ducejem«. On jim je dal uniformo, on jim je dal puške, lepe pentlje in še kaj, on jim bo dal slave, bojne slave in lorvorijevih vencev. Skratka: Italija je dežela, kot si jo lahko danes predstavljamo le še v sanjah. Najsrečnejši ljudje žive danes le tam. Skrbri nimajo nobenih. Saj skrbi le »on« za vse. Če se muhe preveč zakote, se jim napove kratkomo vojna »battaglia delle mosche«, in zginejo; če zmanjka kruha se zopet napove vojno in vsi so siti; zmanjka mesa in primanikuje mleka: »battaglia delle vache« prinese tudi to. In še marsikaj imajo srečni smrtniki v Italiji, pa bi naj ne bili srečni.

Zgleda, da potrebujejo danes le še iger, po običaju starih Rimljanov. Tako zgleda in tako čitamo. Skoro vse italijansko in tudi drugo časopisje ve poročati danes le o tem in sličnem in še pravi: Fašizem v Italiji je prvi, ki je znal urediti življenje v enotni državi.

Le redki so, a toliko bolj prepričevalni glasovi, ki prihajajo iz notranjosti do nas in hočejo pokazati resnično sliko položaja lažne, umetno ustvarjene površine. Človek — kmet in delavec ter nižji uradnik —, ki mora nositi breme vsega, kar si dovoljuje fašistično nasilje, trpi neznošno. Pričenja se upirati. S pestjo, koso, cepcem, kot nekda naši kmetje, stopa proti s puškami, strojnici in plini oboroženem nasilju. Naj sledečih par primerov, ki niso in ne bodo ostali osamljeni, vsaj približno pokaže vse ogromne napore, ki jih podnaša italijansko ljudstvo.

V Sna Viscosa v Torinu so se delavci uprli nasilnemu vpisu v »Partito Nazionale Fascista«.

Protestirali so proti vpisu in proti vsakršnemu otegljaju v te namene, na račun njihovega zaslužka. Fašistični kolovodje so se

ustrašili upora in so skušali delavce pomiriti z lažjo češ, da niso mislili na prisilni vpis delavcev v stranko in so se delovodje zmotili, ko so žugali, da kdor se ne bo vpisal, bo zgubil delo. Na to izjavo so tudi oni delavci, ki so že pristali na vpis, zahtevali, da se jih briše iz seznamov.

V Padovi je ko so bili zbrani vsi obiskovalci predvojskih vaj, neki fašistični funkcionar vprašal, kdo izmed prisotnih se vpiše v mladinsko fašistično organizacijo »Giovanj fascisti«. Ko se ni nihče javil, je funkcionar še enkrat pozval, in sicer naj vsi oni, ki se želijo vpisati, stopijo korak iz vrste. Tudi drugi ni dobil nobenega odziva in zdaj je dejal, naj stopijo korak iz vrste vsi oni, ki se nečejo vpisati. Na ta poziv se je cela vrsta mladeničev odzvala in vsi brez izjeme, so stopili korak iz vrste tako, da so stvorili novo vrsto.

Ko so dijaki v Padovi organizirali neko proslavo, niso dobili dovoljenja za obhod po mestu. Toda priredili so obhod vseeno in da bi obenem protestirali proti prepovedi, so nosili v sprevidu mrtvaško krsto z napisom »Achille« (Achille Starace, gen. fašistični tajnik). Nastopila je policija, ki je povzročila veliko zmedo in pretep. Padli so tudi strel in nekaj oseb je bilo prepeljanih v bolnico. Postopanje policije je dijake tako razburilo, da so trajali izgredi tri dni. Oblasti so zaprle univerzitetno poslopje, a dijaki so vdrlj vanjo s pomočjo ključavničarjev. Nadaljnji strogi ukrepi oblasti so za-trlj razburjenje med dijaki, s katerimi je simpatiziralo vse meščanstvo.

Hud prepri se je vnel zadnje čase v Littoriju (Lacija) med delavci in fašistično policijo. Delavce, ki so imeli sestanek, so policisti nadlegovali in izživljali, ko so uvideli, da se jim ne nudi nikak povod za aretacijo. Delavci so na izzivanje vzroili, vnel se je prepri in pretep in službenim organom je moralo priti na pomoč večje število, da so lahko vse delavce aretirali in zaprli.

pozorna na ekspanzivne težnje Italije na Levantu. Da Italija u skorog budućnosti nešto tamo snuje, dade se potpuno jasno zaključiti iz toga, što uvelike utvrđuje Dodekanez. Poznato je da je g. Tefvik Ruđi-bej pred nekoliko mjeseci u ankarškom parlamentu održao veoma značajan govor u kome se oštro oborio na talijanske ekspanzivne težnje na Levantu, jer se g. Mussolini u članku u jednom engleskom listu bio na nezgodan način dotakao Turske. Kako je stvar ozbiljna, vidi se iz toga što je Turska sada naručila u Japanu 10 kstarica i podmornica i da je zamolila japanske stručnjake, koji će reorganizovati tursku mornaricu. To g. Mussoliniju ide na živce. Radi toga je sada potpuno razumljivo zašto Mussolini u engleskim listovima nastavlja sa člancima koji imaju zadatak da stvore u engleskoj javnosti simpatije za privredne ekspanzivne težnje Italije na Istoku, odnosno da ih opravdaju. Izgleda međutim da se Engleska prema g. Mussoliniju nije ničim obvezala da podupire te težnje. Italija je tom svojom novom preorijentacijom sama otkrila veliki poraz koji je zadeseo njenu politiku na Balkanu. Engleski listovi komentirajući Mussolinijev članak u »Daily Telegraphu« kažu da on znači da se Italija sprema da se odreće Balkana kao svoje interesne sfere i da se okrene prema Aziji i Africi. Da je Italija na Balkanu izgubila pod nogama tlo, jasno se vidi i iz drugih činjenica. Činjenica je da je Italija obustavila sve subvencije Arabiji. Italija ne uživa na Balkanu više nikakvih simpatija, kaže »Daily Telegraph«, a s druge strane

V Barcelloni (Sicilija) so bili pred kakšnimi dvema meseci na vajah milioniki, ki so radi slabega ravnanja protestirali in upili »dol z ducejem!«

V Abruzzih na Pratola-Peligna je prepri med javno varnostjo in demonstracijami povzročil spopad, pri katerem je bila ena oseba mrtva, štiri pa ranjene. Zgleda, da ta demonstracija ni bila malega obsega, ker je ni moglo zamolčati niti fašistično časopisje, ki pa je stvari dalo značaj čisto navadnega cestnega prepri. Fašistično časopisje ne pove namreč, da je masa revnega prebivalstva, ki je demonstirala, kljub močnim oddelkom javne varnosti vdrla v občinske prostore, zažgala davčne sezname in popolnoma oropala občinsko hišo. — (A gis).

Talijanski ministar gradjevina u Splitu

U subotu 25. maja je stigao parobrodom u Split talijanski ministar gradjevina Crolallanza. Na pristaništu su ga dočekali talijanski konzul i senator dr. Tacconi te se s njima odvezao na Marjan, gdje ga je dočekao dr. Jakša Račić, koji mu je pokazao marjansko šetalište. S Marjana se odvezao u Cabl-netto di Lettura te tu ostao neko vrijeme, a zatim se vratio na parobrod. Ministar Crolallanza je malo zatim nastavio put u Dubrovnik i Kotor, odakle će u Drač. Njegov je posjet navodno »privatnog karaktera«.

GODIŠNJI POMEN BLAGOPOKOJNOM PROF. SPINČIĆU.

Na godišnjicu ukopa blagopočivšeg istarskog velikana prof. Vi. Spinčića održan je u Kastvu godišnji pomen. Ovom pomenu prisustvovali su predstavnici vlasti, gdje Jelka Sever rođ. Spinčić, nećakinja i ostala pokolovikova rodbina. Sokolsko društvo Kastav i Zamet, ostala kulturna i nacionalna društva, građanstvo i školska mladež sviju škola Kastva. U 8 sati otislužio je mjesni župnik u župnoj crkvi Sv. Jelenne misu zadušnicu na staroslavenskom jeziku, kako je to sam veiki pokojnik odredio. Iza svršene mise uputila se je duga povorka na čelu sa Sokolima i zastavom na mjesno groblje Sv. Lucije, gdje je pred grobnicom položen vijenac a školska mladež obasula je grobnicu cvijećem. Tu je komemorirao nezaboravnog pokojnika direktor g. Ribarić, veličajući zasluge istarskog velikana za narod i državu i stavljajući ga omladini kao uzor nesebičnog i požrtvornog rada za narod. Iza ovoga govora mješoviti zbor Sokolskog društva Kastav otpjevao je tužaljku.

SEJA ZVEZNEGA DIREKTORIJA

V smislu 12. člana zveznega pravilnika sklicuje zvezni predsjednik sejo zveznega direktorija v nedeljo 17. junija ob 10 uri dopoldne v Zagrebu, v prostorih uredništva lista »Istra«, Masarykova 28/II s sledećim dnevnim redom:

I. Poročilo predsjednika o delu vodstva ter o politični situaciji v poslednjem tromesečju.

II. Poročilo zveznih odsekov o delovanju v zadnjem tromesečju.

III. Razne notranje emigrantske zadeve.

IV. Predpriprave za kongres.

V. Slučajnosti.

Ako bi kateri izmed članov direktorija bil zadržan ter bi se ne mogel na ta dan udeležiti seje, se naproša, da javi svoj zadržek čimprej zveznemu vodstvu, ker mora vodstvo točno znati, ako bo seja sklepčna.

u njenim državnim finansijama zavlada la je velika suša, koja je sve to gora. Baš taj teški položaj Italije, razlog je da Mussolini baca pogled na one strane, koje mu izgledaju zahvalnije nego Balkan, a na kojima, ako se ne varamo Italiji se sreća neće nasmejati, jer ima previše konkurenata, koji su daleko jači od nje.

Prošlih dana u fašističkoj se štampi uporno tvrdilo, da se u Rumunjskoj sprema fašistički prevrat, koji će izvesti general Avarescu, poznati talijanofil. U Rimu mrze sadašnju vladu g. Tatarscu, zato jer vodi frankofilsku politiku, jer je prijateljica Jugoslavije i jer je u njoj Titulescu, stup Male antante... Zbog takve politike po nalogu fašizma bio je ubijen pretsjednik rumunjske vlade Duca... Italija mnogo radi na fašistizovanju Rumunjske, ali bez mnogo uspjeha. Baš ovih dana dok Italija javlja slom Tatarscu i Titulescu njihova se pozicija nekim novim potezima uvršćuje, a Avarescuova akcija doživljava poraze.

Za procenjivanje talijanske politike na Balkanu da kažemo još samo to, da Balkanski pakt doživljava u Zenovi na konferenciji za razoružanje najljepšu afirmaciju i to, da se vode ozbiljni pregovori za ulaznje Bugarske u taj pakt, pa su se već stali turski ministar Tefvik Ruđi-bej i bugarski ministar Batolov, a Tefvik Ruđi-bej zaustavit će se u Sofiji na prolazu za Ankaru, da razgovara s g. Georgijevom.

U letimičnom pregledu osvrnuli smo se samo na neke momente, koji su karakteristični za vrlo nepovoljne rezultate Mussolinijevе vanjske politike. Gdje — Imperij?!

Naša kulturna kronika

ENGLESKA KNJIGA O TRAGEDIJI RIJEKE

U zagrebačkim »Novostima« od 1. juna izišao je članak Viktora Cara Emina, u kojem je prikazana interesantna engleska knjiga, koju je o stragediji Rijeke napisao na engleskom jeziku Englez J. Ninian MacDonald pod naslovom »A political escapade« i pod naslovom »The Story of Fiume and D'Annunzio«. Viktor Car Emin prikazuje opširno to djelo, a u početku kaže u kratko o piscu i karakteru njegova djela ovo:

»J. Ninian MacDonald rodio se u Škotskoj u Invernessu. Kao katolički svećenik služio je neko vrijeme u Fort Augustu, gdje ga je i zatekao rat. Mahom je ušao u vojsku i u prve dane novembra 1918 stigao je s odredima engleske vojske na Rijeku, kao vojni dušobrižnik u činu kapetana. Njegovi su ga nazivali »Padre«, a tako su ga zvali i naši, koji su s njime dolazili u dodir. Tri četiri dana poslije D'Annunzijeve »Sacre Entrade« engleska je vojska otišla dok se je MacDonald s britanskom Misijskom povukao u Opatiju, gdje je ostao do proljeća 1920, okružen talijanskim agentima, koji nisu nikoga puštali, da mu se približi. Čim je stigao na Rijeku, prva mu je briga bila, da se orijentira u tom gradu, koji mu do tada nije bio možda ni po imenu poznat. Često je dolazio u riječku »Narodnu Čitaonicu« i tražio informacije o negdašnjoj i tadašnjoj Rijeci, ali je htio da čuje i drugo zvono, pa je i na protivnoj strani ispitivao, istraživao, bilježio. No kako je u njega oštro, kritičko oko, on je htio i sam svuda da zaviri, i nastojao je, da mu u onom haotičkom darmaru ništa ne izbjegne, što bi moglo da posluži radnji, koju je već tada nosio u duši. Pored toga njemu su kao članu britske komisije stajali uvijek na vidu svi spisi, što su se odnosili na događaje onih burnih dana, stoga je i njegova knjiga i izišla vanredno dokumentovana.

Cesto je posjećivao rodoljubnu porodicu Richtman, a prijateljeval je i s nekim drugim našim vidjenijim ljudima, no svi vele, da je u razgovorima o stvarima riječkim bio vrlo rezerviran. Imao je već stvoren svoj sud o svemu, pa je valjda želio, da ga zadrži čista od svakog stranog uticaja. S obitelji Richtman on se dopisuje i sada. Živi u Americi kao profesor u nekom college-u u Portsmouthu, u Rhode Island.

Svi istaknuti događaji, što su se na Rijeci desili od ulaska talijanskog admiralnog broda »Emmanuele Filiberto« u riječku luku, pa sve onamo do Palanze, nanižani su u MacDonaldovoj knjizi kronološkim redom. Pošto je pisac u predgovoru iznio najbitnije o propasti mogorije i o Londonskom paktu, prešao je u medias res. Njegove simpatije vidi se, na našoj su strani, ali ne zbog nas, već zbog nepravda, što su se pod njegovim okom iz dana u dan nanosile našem narodu ne samo na Rijeci već i u čitavom okupiranom kraju. Unatoč tome MacDonald nas spominje razmjerno malo. Grad Rijeka i neposredni njegov teritorij polje je njegova posmatranja, istraživanja i proučavanja. Vidi se, da je dobro upućen u prilike riječke, u stvarni razmjer življa našeg i talijanskog. Poznata mu je i brojčana snaga pojedinih stranaka u gradu: aneksionista, autonomna, socijalista i naših Hrvata. Zna koliko ima »regnicola«, Talijana iz Italije, vojnika i civilista. U sve te raznolike, heterogene — zovimo ih — krugove, gleda on okom pronicavog posmatrača. Gleda, ih kako rađe, kako se potaju, kako ih u njegovu bistrom pogledu ne izmiču ni neke tajne niti, što vode ljude i njihove čine u vrtlogu onih događaja: opaža sve intrige, makjavelističke smicalice i prepredene zamke, kojima iz dana u dan sve više i više pada žrtvom Rijeka njezin prosperitet, moral i lijepi glas, na koji ju je podiglo ne samo njezino građanstvo već i stanovništvo svega zaledja, onog najbližeg i onog podaljeg.

SMAREGLIU SPAŠAVAJU ZA ITALIJU

Ariberto, sin velikog istarskog umjetnika napisao je knjigu, koja nije bila povoljna fašizmu i Italiji, pa je sada drugi njegov sin napisao po naručbi drugu knjigu, koja predstavlja neku vrst spašavanja Smareglie za Italiju.

Pula, juna 1934. — Čitatelji »Istre« znadu, da je pred dvije godine u Luganu u Švicarskoj izišla jedna knjiga pod naslovom »Antonio Smareglia — Vita ed arte«. Tu je knjigu napisao sin velikog istarskog kompozitora Antonia Smareglie, Ariberto. U »Istri« je izišao veliki prikaz te knjige, u kojoj Ariberto Smareglia prikazuje svog oca onakvim kakav je bio, iznijevši njegovo slavensko porijeklo i njegove sakrivane slavenske osjećaje, slavenstvu psihi i istakavši da u njegovom stvaranju ima izrazitih slavenskih elemenata. Ariberto Smareglia nije nikakav Jugoslaven, on slabo zna naš jezik, a i sam veliki umjetnik znao je slabo naš jezik. Ali Ariberto Smareglia nije se ustručavao da kaže o svom ocu potpunu istinu, tim više, kad se uzme, da Italija nije nikada htjela da prizna vrijednost njegovim djelima i doživio je baš od strane Italije najveća razočaranja. Kad je ta knjiga izišla u Švicarskoj u Luganu (Ariberto je naime antifašista i emigrant) u Puli i Trstu je nastala velika uzbuna i u štampi su izišli vulgarni napadaji na Ariberta Smareglia. Čak je i drugi sin velikog umjetnika Mario, ustao u fašističkim listovima protiv svog brata i sasuo je na njega more uvreda.

Sada taj drugi sin Smareglie, koji je i sam muzičar, a, razumije se, veliki fašista, objavljuje knjigu na 400 stranica o svom ocu i prikazuje ga onako, kako to konvencionalni fašistički Italiji, te na neki način hoće da reparira ono, što je Ariberto »pokvario«. Knjiga je izišla u Puli u štampi »Stabilimento Rocce«, a u izdanju »Libreria Editrice Smareglia«. Štampa piše o tom djelu s najvećim priznanjem.

Medjutim Smareglia ni sada ne može da prođe na talijanske pozornice, jer postoje još uvijek oni talijanski krugovi, koji su ga onemogućavali dok je živio. I baš je neki dan morao puljski »Corriere Istriano« da se obori na veliko poduzeće »Eiar« koje priređuje operna prikazivanja po čitavoj Italiji, koje na programu za novu sezonu nema Smareglie, a ima imena kompozitora, koji ništa ne znače.

NAŠI V LJUBLJANSKIH REVIJAH

»Ljubljanski Zvon« je u svoji 4—5 številki prinisao Antona Ocvirka: Razgovor s Jušem Kozakom, novelo Iva Grahorja: »Prostitutka Fela«, nadaljevanje romana Franceta Bevka: »Človek brez krinke«. Pod rubriko Sodobni problemi prinaša ista številka I. Grahorja in A. Ocvirka: »Slovenska srednja šola in nacionalna vzgoja«.

Četrta številka »Sodobnosti« prinaša članek dr. Josipa Wilfana »Manjšinski kongres«, Vladimira Bartola novelo »Kantata o zagonetnem vozlu«. O A. Ocvirkovi knjigi Slovenske poti pa kritiko, ki jo je spisal J. Vidmar, Pod rubriko Iz tujih knjig in revij nadaljuje Avg. Pirjevec poročilo o knjigi »Die Adria Frage«.

V 5 številki »Dom in Sveta« priobčuje Ivan Pregelj novelo »V senci z onkraj«, Bogomil Fatur pesem »Prerojenje«, Joža Lovrenčič »Memnisse juvate«, France Bevk pa nadaljuje s povestjo »Uboji zlo-dej«.

»Modra Ptica« prinaša v 5 številki letošnjega letnika novela Vladimira Bartola »Na Rozpotju«, med zapiski pa poročilo o knjigi »Fašizem«, ki jo je spisal Ignazio Silone. — V 6 številki pa VI. Bartolovo novelo »Al Araf« in novelo »Črt« od Bogomira Magajne. (Aglis.)

Veliki uspjeh „Trbovljanskog Slavčeka“ i Ivana Matetića

»Trboveljski Slavček«, dječji zbor, koji je postao glasovit pod vodstvom našeg zemljaka učitelja Augusta Šuligaja, postigao je u nedjelju na skupnom koncertu dječjih zborova u Ljubljani vrlo veliki uspjeh. Na programu su bili razni kompozitori, među ostalim i najpoznatiji primorski naši kompozitori. Ali najveći je uspjeh opet postigao Ivan Matetić Ronjgov svojom kompozicijom »Čače moje, naricaljkom, za ocem, izradjenom na motiv istarske narodne naricaljke. Štampa ističe veliki uspjeh

te Matetićeve kompozicije, koja je postigla najveći umjetnički efekat.

NAJVIŠJE ODLIKOVANJE »TRBOVELJSKIH SLAVČKOV«

Po trijumfalni proslave svojega 100 koncerta, ki so ga »Trboveljski slavčki« priredili preteklo nedeljo v Ljubljani, so preleteli vabilo na mednarodni kongres za glasbeno vzgojo, ki bo v septembru prihodnjega leta v Pragi. Taka vabila je prelo s imo 5 najodličnejših mladinskih zborov na svetu in pomeni najvišje odlikovanje.

CAREV IGROKAZ »SIROTE«

Na Majčin dan sve su katarske škole priredile zajedničku priredbu, na kojoj je pored ostalog obilnog i lijepog programa, davan i igrokaz Viktora Cara Emina »Sirote« u 3 čina. Stvar je vanredno uspjela i ostavila dubok dojam.

PREGLEVI »TOLMINCI«

Povodom izdanja devetog sveska »Izabranih spisa« našeg književnika Ivana Preglja, u kojem su izišli »Tolminci«, piše ljubljansko »Jutro« o velikom značenju sabranih djela tog velikog pisca, a na koncu kaže: »Čeprav Pregelj ne piše za najšpješnji okus čeprav je treba za uživanje njegovih spisov tudi nekoliko ljubezni do jezikovnih posebnosti in dasti ne zanikujemo nekih hrib njegove pripovedne tehnike in drugih šibkih strani Pregljevega dela, je vendar Ivan Pregelj korenita osebnost v naši novejši literaturi, svojso naš, slovenski pripovednik, mož poetičnega duha in oster opazovalec ljudi. — Tudi »Tolminci« kažejo mnoge odlike Pregljeve proze: na nekaterih slikah ga občuduješ znova in znova, s kakšnim življenjem v zašle čase oblikuje svoj pesniški privid in kako večje nas vodi v dobo goriških kmečkih uporov. »Tolminci« tvorijo s »Štefanom Goljor«, »Tino Matkovo« in »Zdravnikom Murnikom« Pregljevo tolminsko epopejo.

»ETNOGRAFSKE GRANICE HRVATA I SLOVENACA«

Pod tim naslovom izišla je u Dubrovniku knjižica, koju je napisao Dr. N. Z. Bjelovučić. Sam naslov pokazuje karakter tog djela. U toj se radnji obradjuje i statistika i prostiranje našeg naroda u Italiji. Pisac je obradio uopće statistiku i položaj našeg naroda izvan granica države.

POLJSKI GLAS O ANTI DUKIĆU.

Uvaženi varšavski časopis »Zet« donosi u posljednjem broju »notatku bibliografcznu« o Anti Dukiću, u kojoj njezin pisac (prevodilac Gundulićeva Osmana) naročito ističe tešku Dukićevu borbu za život, melanholiju njegovih pjesama i neobičnu stvaralačku nadarenost, te veli, da bi bilo dobro, kad bi njegova djela izišla u poljskom prijevodu.

NAŠE KARIKATURE.

Karikaturu, koja je izišla u posljednjem broju našega lista, a predstavlja fašističkog biskupa, kakvog Mussolini želi postaviti u Trstu, prenijele su »Koprive«, poznati zagrebački satirični list.

MLADINSKI ODER DRUŠTVA »TABOR«

»DVE MARIČKI« NA ODRU »DELAJSKE ZBORNICE«

Mladinski oder društva »Tabor« je nameravao proslaviti letos tudi spomin na našo trpečo mater v Primorju. Pa ni dobil za tako proslavo primerne snovi. Zato pa je priredil predstavo »Za naše mamice« in dal v ta namen igrice v 6 dejanjih »Dve Marički« ali »Brez mamice«. Delo je spisala književnica in solnica ga. Marija Grošljeva. Polno je duhovitih domislekov v njem, polno veseljih in žalostnih trenutkov, posebno mnogo pa petanja in plesov. Vse to so otrovi prav imenitno podali. Dvorana je bila polna. Gledalci, tako veliki, kakor mali, pa so bili polni hvale. Dejanje se godi na kraljevem dvoru, pri čevljarju Kopitarju in pa v gozdu, v kraljestvu palčkov, škratov in gozdnih možičkov.

Posebno lepo sta podali svoji vlogi obe Marički, odlikoval se je tudi čevljar. Gledalcem sta posebno ugajala slugi Jakec in Mihec pa čevljarjeva vajenca Stanko in Janko. Pa tudi vsi ostali so svoje vloge odigrali prav lepo. Dobra je bila Meta, posrečeni palčki in škrtje. Če se pomisli, da nastopajo pri odru otroci, ki še niso igrali, tarej prvič in če vzamemo v poštev, da mora društvo skrajno štediti s sredstvi, smemo pač reči da so podana dela podana na dostojni višini. Poleg tega ne smemo pozabiti, da oder obstoja komaj dve sezoni in da se je prav-zaprav šele letos začelo misliti na stalnost odra in njegovo popolno ureditev. S predstavo »Dve Marički« je »Mladinski oder« letos zaključil svoje delo do jeseni in je zato odbor sklenil deco, ki je ves čas vestno sodelovala in prihajala k vajam na kak način sagrađiti. V ta name nje organiziral izletnički odsek skupen izlet društvenih članov, otrok in staršev na Orle, kamor je res šlo dne 31 maja t. l. okoli 50 otrok in skoro ravno toliko članov in članic ter staršev. Ob tej priliki so bili otroci tudi pogoščeni. Izlet je bil prav lep, zadovoljni so bili otroci in starši, zadovoljni so se vračali tudi člani in članice. Slovo je bilo res težko, saj se je deca na »Oder« že tako navezala, da se je marsikateri komaj ločil. Po dvakrat trikrat smo si podali roke in se tolažili, da se zopet vidimo v jeseni. Torej le malo počitka, potem pa bo treba zopet krepko poprijeti. — av.

OTROŠKA SPEVOIGRA »PUNČKE ZIVE«

Mladinski oder društva »Tabor« se je predstavil javnosti na Vnebohod dne 10 maja popoldne ob 4 h z lepo otroško spevoigro: »Punčke žive«, ki jo je spisala Marija Hötzelova, učiteljica v Litiji. Delo je na splošno zadovoljnost in res lepo izrežirala društvena članica, učiteljica gđ. Vršerjeva, ki se je letos z veliko vnamo in požrtvovalnostjo lotila dela pri tem odru. Pa je imela za svoj trud, ki ni bil majhen, gotovo tudi zadoščenje, saj je bila dvorana polna hvalečnega in navdušenega občinstva, ki je malčke ob vsaki priliki nagajalo z odobravanjem. Malčki so tudi res lepo nastojali. Le tako naprej in uspehi ne bodo izostali.

Vsebina igre so sanje, ki jih sanjajo pravzaprav trije otroci. Mali Tonček in Jožek pa njuna sestra Breda. Ker sta fantka ubila punčko-igračo in nista tega povedala mami, ju pridejo zvečer strahiti Sanjski možički in Slaba vest, tako da vsa prestrašena planeta iz postelje in šteeeta kriče k materi. V istem času sanja tudi Breda. K njej pridejo punčke-lutke, katere so predstavljali otroci in tu ji Miljana-Bredina najljubša punčka pove, da sta jo Jože in Tonček ubila, da pa jo je pozdravil zdravnik dr. Matjaž. Prišlo so se ji zahvaliti za njeno ljubezen, katero izkazuje njim-punčkam ki da žive baš tako, kakor ljudje, samo da žive punčke ponoči, ko sveti mesec medtem ko ljudje podnevi. Drugo dejanje pa pokaže prizor iz življenja teh punčk, ki sočustvujejo in jočejo za ubito Miljano in končno dosežejo, da jo ozdravi dr. Matjaž.

Delo je bilo režirano prav lepo in efektne. Jože in Tonček sta bila prav dobra, le izgovorjava bi morala biti razločnejša. Punčke-lutke vse dobre, izvajanje je bilo prav lepo, skladnost in efektnost so vzbudili ples, ki jih je gđ. Vršerjeva s samo nje lastno občutenošjo in fineso naštudirala do potankosti. Prizor, ko punčke zvedo za Miljanino nesrečo je bil do skrajnosti izdela in izveden tako, da publika res ni mogla drugega, kot navdušeno odobravati. Ne smem pozabiti omeniti Miljano samo, ki je prav dobro podala svojo vlogo, posebno pa si je pridobila simpatije vseh gledalcev, ko je ob svojem prebujenju zapela sama lepo in z občudovanja vredno jasnostjo pesmico o življenju. Opčinstvo ji je ploskalo ob odprti sceni.

Svojo nalogo sta rešila v zadovoljstvo vseh tudi doktor Matjaž in pa Breda, ki je igrala prav prepričevalno. Tudi sanjski možički, Slaba vest in mati so odigrali dobro. Samo možički bi morali biti manjši, da bi bili bolj verjetni. Mati bi morala paziti na izgovorjavo.

Prireditve se je udeležila tudi aytorica, ki je čestitala režiserju in društvu pa tudi vsem otrokom, ki so sodelovali. — Bili so zadovoljni otroci, pa tudi režiser, gđ. Vršerjeva je dobila za svoj trud primerno zadoščenje. — av.

POKOJNA ŽVANKA

Svaki je dan u Opatiju hodila,
i bremena teška na hrpti nosila
pokojna žvanka.
Po grden, al po lepen,
pod bremenom teškim,
trešet se let je potila.

Cetiri je sinu s ten zigojila,
i judi na meste od njih je storila,
ma nju nevojnu,
svako leto minulo,
je više svinulo,
sve bliže zemlje je bila.
Jednoga dana pod košen je pala,
od onput u Opatiju je hodit prestala.

Siva i stara
pul ognjišća f sedela,
i tako preš dela,
sinon na brigu je pala.

A sinu magar dobri su noj bili,
i još četiri, komač su ju hranili,
zač teško f davat.

I zač cel život svoj dat
je znala samo mat,
koj na sprovode smo bili.

DRAGO GERVAIS.

ISTARSKI ISELJENIK U VELIKOM GRADU

Pred njim je drugi velebitni svijet.
Tu ulice su beskonačno duge.
Kroj njih on nosi bol svojega doma,
i gleda ovaj raskoš i sjaj s puno tuge.

Prolazi ulicama beskonačnim —
U svakom licu sučut traži —
u duši noseć bol i spomen
na dom svoj tužan, al sve draži...

U daljinu ovdje pogled otimaju
visoki tornjevi i veličajne katedrale —
I srce vuče ga sve natrag
gdje uz ladanje stoje crkve male,
i zvonjava svetačka srce dira
gdje bruje vjetrovi kroz rodne klanca.

Na dom je spomen tužan, al sve draži,
i kao da je tamo uvijek čuti teške lance
i vapaje za pravdom sluša.
Ah, tamo pustio je srce,
stoga mu od boli jeca duša.

Zaludu tu mu oko sjaj i raskoš pije,
kad tijelo vapije za korom hljeba,
koju bi domovina lako dala,
al tudinac ko jastreba vrebja...

Raspršila se ptice — zamrla je pjesma —
u muku grobnom tom života nije —

Prolazi ulicama beskonačnim.
U svakom licu sučut traži —
u duši noseć bol i spomen
na dom svoj tužan, al sve draži...

VRLINOV

REVIJA »SOKOLSKI SLET« ZA JULIJSKU KRAJINU

U reviji »Sokolski Slet«, koja izlazi u Zagrebu povodom velikog sleta, izišao je (br. 6) opširni članak pod naslovom »Naši pod Italijom« u kojem g. Tone Peruško prikazuje Julijsku Krajinu u prošlosti i sadašnjosti. Taj broj »Sokolskog Sleta« izlazi pred slet nastajalaca, imat će veliku tiražu, pa je značenje takve propagande veliko.

Josip Krmpotić:

USPOMENE »TIHOŠ STVARATELJA I REVOLUCIONERA

Rado donosimo nastavak ovih interesantnih uspomena.

GORICA.

Prelazeći preko svog rada u Gorici kao poslovođe u Gabrščekovoj tiskari, moram da istaknem, da je zaslugu jedinoga Andrije Gabrščeka, da su Hrvati u Istri dobili svoje štamparije u Puli, koje su dobro radile. Iako je Andrija Gabršček bio veoma angažovan sa poslovima u svojoj štampariji u Gorici, koju je ustanovio 1893. godine i u kojoj je izdavao osim lista »Soca« i »Primorca« jošte publikacije »Slovenska knjižnica«, »Salonska knjižnica«, »Veda«, »Svetovna knjižnica«, »Knjižnica za mladino«, »Venec Slovenske povesti«, »Tilija«, »Kažipot po Goriškem« i mnoge druge knjige (među ostalim i »Slovensko-ruski slovar« od prof. Hostnika) — ipak je Gabršček našao vremena i volje, da prikoči na pomoć istarskim Hrvatima time, da njima pomogne do njihove štamparije iako je to bilo na njegovu materijalnu štetu. Gabrščekova je štamparija bila liferant svih tiskanja za istarske općine i one su bile njegove dobre mušterije. Sa osnivanjem štamparije za Hrvate u Istri, on je riskirao, da izgubi sve te mušterije, što se je zaista i dogodilo.

Svojom nepojmljivom ustrajnošću, dobrim vezama i kreditom, kojega je uživao u Beču, uspio je da je kupio u Puli štampariju Seraschin, u kojoj je Don Ante Jakić svojedobno izdavao list »Il Diritto Croato« uz sudjelovanje Ivana Kušaka (Jakić, je izdavao u Trstu »Il pensiero slavo«, a kasnije ga pretvorio u »La pensée slave« i tiskao u štampariji Amati, gdje je izlazio i Dolinerov humoristički list »Juri

GLASOVI ŠTAMPE

JUGOSLAVENSKA ŠTAMPA ZA ZAŠTITU NAŠE EMIGRACIJE

Značajan članak splitskog »Pokreta«

Posljednji broj splitskog lista »Pokret« donosi pod naslovom: »U Jugoslaviji nema kruha za naše ljude, a za tudjina ima« članak u kojem citira neki-danji apel Jugoslavenske Matice u Zagrebu u kojem se traži od domaćih jugoslavenskih poslodavaca i institucija da zaposluju emigrante iz Julijske Krajine, da se ne bi opetovale tragedije, koja je zadesila Ivana Juriševića. U tom članku »Pokret« kaže i ovo:

»Umro je, jer u svojoj domovini, u veseloj i bezbrižnoj zemlji, gdje desetci i deseci hiljada tudjina, opakih i pogibeljnih neprijatelja te zemlje, nalaze ne samo zarade nego i bogatstva, nije mogao da nadje rada, nije mogao da zaradi korice hljeba.

Sličan je i najnoviji slučaj sa drugim našim mladićem iz porobljenog kra-

ja, kojeg se ime iz razumljivih razloga ne može da objavi, jer još nije umro u tamnici! I on je pred nekoliko godina pobjegao od kuće, došao u Jugoslaviju, po njoj se potucao uzalud tražeći posla, dok konačno nije bio prisiljen da se povraća kući, gdje je, navodno, bio strpan u zatvor netom se je povratio.

Ova dva slučaja i bezbroj drugih — u kojima naši ljudi, bilo naši iz porobljenih krajeva bilo naši državljani, ne mogu da dobiju zarade u svojoj zemlji — jesu lice one žalosne medalje, koja prikazuje svu dezorganizovanost ovog vrlo važnog i danas skoro najvažnijeg našeg problema, socijalnog, političkog i nacionalnog, i potpunu nebrigu našeg svijeta i društva za njegovim rješanjem i posvemašnju njihovu nesposobnost da pravilno reagiraju na ovakove pojave.

Človečanske pravice Jugoslovanov u Julijski Krajini

»Mariborski Večernik« piše 4. VI. na uvodnom mestu:

»Petnaest let že obstoja Društvo narodov, koji je bilo osnovano med drugim tudi zaradi tega, da bo odstranilo in poravnalo spore med narodi, skrbelo za izpolnjevanje prevzetih dolžnosti in mimo tega še za varovanje človeških pravic, kulture in civilizacije. Dve leti in pol zaseda tudi že razorožitvena konferenca, ki naj odstrani nevarnost novih vojnih spopadov med državami in narodi. Mimo tega imamo po vsem kulturnem svetu nešteto mednarodnih lig in organizacij za manjšinsko zaščito, za človečanske pravice, za mednarodno sodelovanje itd. Imamo tudi po vsem svetu razširjeno organizacijo za — zaščito živali in mnoge države, skrbje z umetnimi sredstvi, da ne izumrjejo razne redke živalske vrste. Nad vsem tem pa imamo še vesoljno krščansko katoliško cerkev s svojim poglavarjem papežem v Vatikanu, tisto cerkev, ki pravi, da ji je še vedno sveto Kristusovo naročilo apostolov: »Pojdite in učite vse narode!« in oznanja tudi še drug krščanski nauk: »Ljubite svojega bližnjega kakor samega sebe!«

Kljub vsej tej veliki hipertrofiji vseh najrazličnejših institucij, lig, organizacij itd. se pa ne najde nikjer na svetu nobena, ki bi se resno in z zares člo-

veštva vrednim naporom dvignila proti strašnemu nasilju, ki ga vrše nasledniki dvatisočetne rimske kulture nad Slovenci in Hrvati v Italiji! Društvo narodov razpravlja o odpravi suženjstva v Liberiji, o naselitvi židov, zaščiti Asircev, o pravicah Hotentotov, o obranitvi zadnjih ostankov Ainov itd., še nikoli pa ni razpravljalo o najstrašnejšem madežu dvajsetega stoletja sredi kulturne Evrope, o naši Primorski! Razorožitvena konferenca odstranjuje nevarnost vojne, pa ni še nikoli razpravljala o tem, da bi se najprej odstranili vzroki sovraštva med narodi, ker le to sovraštvo more voditi do novih vojen. Med glavnimi vzroki sovraštva v Evropi je pa na prvem mestu barbarstvo fašizma na slovenskem in hrvaškem Primorskem, na Goriškem, v Trstu in Istri! In prav tako se tudi nobena zasebna liga za mednarodno sodelovanje, zaščito človečanskih pravic itd. še ni resno ukvarjala s tem problemom. Zato bi bili srečni, če bi se dvignila vsaj mednarodna organizacija za zaščito — živali, ter se zavzela za mučene Slovence in Hrvate na Primorskem. Če ima namreč pes pravico, da laja kakor mu je dano, potem bi že po živalski logiki imeli naši bratje v suženjstvu tudi vsaj to pravico, da bi smeli moliti k svojemu Bogu v svojem jeziku!«

USODA ŠKOFA FOGARJA

Ljubljanski tednik »Pohod« piše: Goriškega nadškofa dr. Fr. Sedeja sta zrušila mlečnozoba privandranca, fašistični tajnik Avvenanti in ambiciozni prefekt Tiengo. Papežev vizitator Pase-to je takoj po svojem prihodu v Gorico prišel do zaključka, da je treba kremenitega nadškofa, ki je nad 25 let uspešno in za obe narodnosti nepristransko vodil goriško nadškofijo, nadomestiti z bolj elastičnim pastirjem, ki bi se sukal za vetrom. Na obisku škofijskega seminara v Kopru je našel primerne duhovnika za nadškofijsko stolico v Go-

rici v osebi renegata Sirotiča, oziroma Sirotića. Ta je izponil vse nade, izpolnuje jih še danes. V Gorici so aretirali ekonom nadškofijske bogoslovnice g. Rutarja in bogoslovnega profesora Musizza. Obdolžili su ju protidržavnog delovanja. G. Rutar je Slovenec in takšne obdolžbe se Slovencev kmalu primejo in tudi v Rimu držijo. G. Musizza pa je Italijan! Stoodstoten Italijan, kakor je n. pr. tržaški škof Fogar. Zakaj je moral ta v zapor? Oba sta padla v nemilost škofijskega dvorca, v katerem kraljuje gospod Sirotić,

do kvesture (policijske uprave) je prabližu!

Ambiciozni Tiengo je bil za svoje državotvorno delo v Gorici povišan u prefekturni stolček u Trstu. V Gorici se je srečal s starčkom Sedejem, ki se j zdel tudi Papeževemu vizitatorju premalo elastičen; tega je bilo lahko zlomiti. V Trstu ni bilo tako lahko lomiti. G. Tiengo se je znašal pred upogljivim diplomatom, ki ravna po geslu »Boli upogni se, kakor zlomi se«. In škof Fogar, katere danes piše vse naše časopise, je Italijan! Da, Italijan, ki s svoja italijanstva ni strašiti niti pred avstrijskim biriči u Gorici. Italijan, je po sklepu lateranskih pogodbi zahvalno službo božjo pri Sv. Jus vprito diplomatskih predstavnikov z pel takšen slavospev Duceju, da so diplomati in uboga slovenska raja ka spogledavali. Škof Fogar je Italijan ponavljamo stoprocentni Italijan, ki n opustil prilicnosti, da ne bi zapel himne odrešitnemu poslanstvu Rima n vzhodu, to je v primorskih krajih, pa naj si je to bilo med priprostim kraškim prebivalstvom ali u gosposkim Trstu. Škof Fogar je Italijan, pod čigar škofovanjem se naglo poitalijančuju cerkve u severni Istri; on nastavlja u slovenske župnije u Istri mlade italijanske duhovnike, ki so bolj u službi fašistične države kakor vesoljne rimske cerkve i se kaj radi izneverijo lastnemu škofu. Vse te lepe reči lahko berete u listih, katerih ni mogoče reči, da niso stoo stotno katoliški! Pravijo tudi, da im Italijan Fogar dobre zveze u najviši italijanski družbi, ki seže visoko navzgor morda do dvora!

In vendar! Tudi škof Fogar pojde za Sedejem? To bo plačilo za vse t svoje zasluge za italijanstvo u Julijski Krajini! Mar ni on tisti, ki je s svojim lepimi manirami in razlaganjem vseleskušal uspraviti odpor naših narodnih sil u Primorju proti barbarskemu fašizmu? Tudi njega čaka Sedejeva pot Zakaj? Svojim bogoslovem italijanske narodnosti je priporočil, naj se učije slovenski, oziroma srbohrvaški jezik, da bodo lahko pastirovali med Slovani. Dejal jim je, naj bodo bolj pošteni kakor tržaški širokoustneži, ki pojedli milijone običnoga denarja; ker je na drugi strani opominjal slovenske bogoslovce, da moraju pač razumeti svoja fašistične tovariše, naj bodo z njim strpljivi itd.

Pravijo, da se je Fogar vrnil iz Vatikana pobit. Očividno bodo tudi njegje pustili na cedilu. Stara pesem! Mi jugoslovanski nacionalisti smo res radovedni, kaj bodo ukrenili predstavniki katoliške, t. j. vesoljne cerkve, ki žive u najlepšem miru u palači »Venezia« Mar niso ob obitelji lateranske pogodbe pisali, da bi ves svet moral zavidati Mussolinija za veliko delo, ki ga je storil, ko je podpisal to pogodbo? In kaj velja ta pogodba u resnici, kako je cerkev svobodna u Julijski Krajini, nam kaže Fogarjev primer! Če se Vatikano tako razume z Mussolinijevo Italijo, čemu je Duce dal toliko svobode, zakaj potem u cerkvi na Primorskem komandirajo razni Tiengi in ne katoliški škofje? Razumljivo, Julijska Krajina, Malta! Tu ne gre za Italijane, kakor na Malti, temveč za Slovence. Zato se Vatikano ne zmeni za usodo škofov i duhovnikov, ki se u Julijski Krajini borijo za resničen katolicizam proti rimskemu barbarstvu.

s pušo». Vlasnik te štamparije je bio Carlo Martinolich, renegat, koji je bio propao. Gabršček je tu štampariju preselio u kuću Fran Barbalica i tamo otvorio svoje preduzeće pod firmom »Narodna Tiskarna« A. Gabršček pod svojim odgovornim vodstvom To je bilo 1899. godine.

Štamparija je bila na mestu, radnici također ali posla nije bilo. Štamparija je životarila, a Gabršček gubio pare. Pošto je Gabršček kupio i uredio štampariju sa znanjem istarskih rodoljuba, a da se materijalno ne uništi, bio je prisiljen da je proda istaknutijim članovima konsorcijuma »Josip Krmpotić i dr.«

Taj konsorcijum su sačinjavali: Dr. Laginja, prof. Spinčić, prof. Mandić, dr. Matko i dr. Dinko Trinajstić, dr. Sime Kurelić, Ivan Fiamin, Ivan Tomašić, Kvirin Kozulić, Lacko Križ, Stjepo Givić, Josip Krmpotić i neki drugi. 15 njih na broju. Kod te transakcije Andrija Gabršček je pretrpio ogromnu štetu materijalne i moralne naravi, koju mu štetu nije niko nadoknadio i nikada niko priznao nije.

I tada, kada sam se izdvojio iz firme »Tiskara Josip Krmpotić i dr.« te se je ista pretvorila u »Tiskara Laginja i drug« Andrija Gabršček je bio ona ličnost, koja mi je išla na ruku sa kreditom kod »Trgovsko-obrtnog zadruge« u Gorici, za koji je on garantirao u cilju da sam se mogao postaviti u Puli na vlastite noge i da sam mogao ustanoviti svoju firmu (1903). »Tiskara i knjigovodstva« Jos. Krmpotić, koja je i pored Laginjeve veoma dobro napredovala. Dakle opet je bio Andrija Gabršček onaj, koji je svome bivšem saradniku pomogao, da je zaslužio titulu »tihog stvaralac i revolucioner«. Bez njegove pomoći to se ne bi bilo moglo dogoditi.

PULA.

Da je u Puli mogao izići hrvatski dnevnik »Hrvatski List«, zaslugu je u prvom redu g. Dragutina Price, tadašnjeg štab-

nog šefa kod Hafenamiralata u Puli, a danas admirala u penziji u Beogradu. Njegovom inicijativom i po prethodnom usmenom sporazumu samom list je imao osiguranu publiku na taj način, što je g. Price izdao naredjenje, da se štampariji dadu na dispoziciju svi slovoslagari, koji su se nalazili u Puli mobilizirani na brodovima te su bili hrvatsko-slovenske narodnosti, a izdao je dozvolu, da se »Hrvatski List« može slobodno čitati na brodovima austro-ugarske mornarice.

Na osnovu takovog uvjeta — materijalni se nije tražilo — pristupilo se je izdavanju lista 1. jula 1915. godine.

Prvi i glavni urednik mu je bio — g. Fran Barbalic, kotarski školski nadzornik u Istri, dodijeljen kotarskom poglavarstvu u Puli. Odgovorni za list je bio Josip Hain, Čeh po rodu, oslobođen vojne službe, inače poslovođa moje papirnice u Puli. Cenzor »Hrvatskog Lista« je bio g. Josip Mlekuš, danas policijski viši savjetnik u Ljubljani, i to dokle je bio sa službom u Puli. Kasnije su list cenzurirali činovnici-Nijemci, koji su nešto razumjeli hrvatski, a g. Barbalic je bio, čim mi se, gvozdje na nakovalu. On je naime morao da tumači cenzorima i članke koje je sam pisao i da sastavlja sve fermane pri eventualnoj zapljeni lista. Kasniji urednici odnosno saradnici su bili mladi ljudi, temperamentniji i orijentisani u revolucionarnom duhu, medju njima Ante Ciliga, moj sin Mario, Mijo Mirković, koji su mi zadavali mnogo brige i velike »nade«, da dodjem pod paragrafe krivičnog postupka. U pogibelji priskočio je tada na pomoć g. dr. Lovro Skaljer, koji je na sebe preuzeo odgovornost za »Hrvatski List«. Bilo na prošlo!

Ne »tihu« nego javni stvaraoći narodnog jedinstva u Istri su bili sljedeći pokojnici: Dr. Dinko Vitezić, dr. Mate Laginja, prof. Mate Mandić, prof. Vjekoslav Spinčić u svojstvu narodnih poslanika na carevin-skom vijeću u Beču, zatim dr. Ante Dukić,

dr. Andrija Stanger, kanonik, dr. Fran Volarić, dr. Matko Trinajstić, dr. Ivan Zuccon, don Luka Kirac, Slavoj Jenko, Sime Kvirin Kozulić, dr. Sime Kurelić, Dinko Seršić, Ambrozij Haračić, Sime Červar, Sime Defar, Fran Flego, Josip Stihovič, Andričić don Ante i Josip Marotti — svi poslanici na pokrajinskom saboru za Istru. Od živih su bili zastupnici u istarskom saboru dr. Dinko Trinajstić, danas senator, dr. Ivan Milić, profesor pravnog fakulteta u Subotici, Ivo Sancia, umirovljeni poljoprivredni načelnik u Ljubljani, mnogo su u ono vrijeme za Istru učinili.

Od ostalih narodnih radnika, koji su bili u Puli i koji su saradivali na izgradnji jugoslovenskog jedinstva jesu sljedeći jur preminuli: Dr. Letis Ivo i dr. Karlo Čotić, lekari u mornaričkom radničkom bolesničkom uredu, dr. Svalba Gajo, praktički lekar, Tentor dr. Ante, sudac, dr. Antunčić Ivo i dr. Ante, advokati, Marušić Kosta, sudija, Jelušić Ernest i Magasić Franjo, učitelji na Družbinjoj školi, Mardešić Niko, penzioner i uvaženi rodoljub, Tomašić dr. Stipe, dr. Mangiarello Josip, Bekar Bernard, učitelj drž. škole, Hilarij Vodopivec, dr. Fran Vodopivec, prof. Roža, Favetti Karlo i jošte mladim generacijama nepoznati Podreka dr. Dragutin, prvi koncipient dr. Ante Dukića, advokata u Pazinu. Smatram za svoju dužnost, da od meni u člancima pripisanog priznanja prebacim na cifrane, žalibože mnoge njihove glavni dio svojih zasluga.

Lica, koja su danas još u životu, a bila su i saradivala na narodnom polju u Trstu, Gorici i u Istri-Puli, koja nisam citirao u ovom sastavku, umoljavam da svojevremeno popune moje skromno saopćenje, koje je imalo jedinu svrhu, da se mladji naraštaj upozori i na one, koji su prije njih živjeli i na koje se ne smije zaboraviti. Da nam se javi uistinu »tihog stvaralac« g. Fran Barbalic!